

RIIGIKOGU

7. istungjärk. **Protokoll nr. 135 (5).**

1922. a.

Sisu: 1. Päewakorra wastuwõtmine. — 2. Teadaandmine komisjonidesse antud seaduseelnõude kohta. — 3. Eesti iseseiswa sotsialistliku töölistepartei Rk. rühma teadaandmine A. Hansen'i ja S. Andrejew'i kohta. — 4. Loomaterwishoiu walitsuse ja loomaterwishoiu komitee põllutööministeeriumi alla ülewimise seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 5. Iseäralise kinnitusasjade komitee ja kinnitusosakonna rahaministeeriumi alla ülewimise seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 6. Kütide määruse muutmise seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 7. Riigiasutuste ametnikkude ja teenijate koosseisude muutmise seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 8. Tsiwiilseaduste kogu (S. K. X. k. I j. 1914 a. wäljaanne) § 1489 ja Hankede ja töowõtete seaduse (S. K. X. k. I j. 1916 a. wäljaanne) § 118 muutmise seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 9. 6. punkti*) päewakorrast ärawõtmine. — 10. Seadus kolmanda rahwuswahelise töökonwerentsi poolt Genfis wastuwõetud konwentsioonide eelnõude kinnitamise kohta — I lugemisel. Wastu wõetud. — 11. Seadus Eesti demokraatliku wabariigi ja Wene nõukogude wabariigi wahel tehtud metsa ja metsamaterjaalide Eestisse parwetamise lepingu kinnitamise kohta I lugemisel. Wastu wõetud. — 12. Seadus Eesti ja Prantsusmaa wahel tehtud kaubalepingu kinnitamise kohta — I lugemisel. Wastu wõetud. — 13. Riigiwapi ja pitsati seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 14. Riigilipu seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 15. Perekonna abiraha seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 16. Walk-Koiküla raudtee ehitamise seadus — II lugemisel. Wastu wõetud. — 17. Maade ja ehituste wõõrandamise seadus Walk-Koiküla raudtee ehitamiseks — II lugemisel. Wastu wõetud. — 18. 1922 a. rahwalugemise seadus — II lugemisel. Wastu wõetud. — 19. Riigi turbatööstuse põhimäärused — II lugemisel. Wastu wõetud. — 20. Tempelmaksu muutmise seadus — II lugemisel. Wastu wõetud. — 21. Öppursõduritele maksuta õpeabinõude muretsemise seadus — II lugemisel. Wastu wõetud. — 22. Maade wõõrandamise seadus Pärnu-Jõõpre kitsarööpalise raudtee ehitamiseks — II lugemisel. Wastu wõetud. — 23. Tööhoolekandeministeeriumi 1922 a. korraliste kulude eelarwe muutmise seadus. II lugemisel. Wastu wõetud. — 24. Rahaministeeriumile krediidid määramise seadus riigitrükikoja hoone ja elumaja ehitamiseks II lugemisel. Wastu wõetud. — 25. Seadus Saksa sõjawõimude poolt seatud maksude muutmise kohta liikumata waranduste wõõrandamisel ja koormamisel — II lugemisel. Wastu wõetud. — 26. Petseri maakonnas ja Wiru maakonna Naroowa-taguses osas töötawatele põllutööministeeriumi maamõõtjatele kõrgendatud elukalliduse lisapalga maksmise seadus — II lugemisel. Wastu wõetud. — 27. Linnade hüpoteegipankade põhikirjade kinnitamise seadus — II lugemisel. Wastu wõetud. — 28. Seadus alalise rahwuswahelise kohtu põhikirja kinnitamise kohta — II lugemisel. Wastu wõetud. — 29. Deklaratsioon Riigikogu poolt wastu wõetud seaduse juurde alalise rahwuswahelise kohtu põhimääruse kinnitamise asjus jurisdiktsiooni sunduslikuks tunnustamise kohta — II lugemisel. Wastu wõetud. — 30. Järgmise koosoleku määramine.

Riigikogu koosolek 21. juunil 1922. a. kell 11 hom. Toompea lossi Walges saalis.

Kokku on tulnud 79 Riigikogu liiget.

Koosolekut juhatab esimees **J. Kukk**.

Sekretääri kohal sekretäär **A. Tupits**.

Walitsuse lauas: rahaminister **G. Westel**, välisminister **A. Piip**, siseminister **K. Einbund**.

Koosolek algab kell 11,25 min.

1. Päewakorra Juhataja J. Kukk:
wastuwõtmine. Awan Riigikogu koosoleku. Ettepanud päewakorra kohta on sõna Riigikogu liikmel **Kerem'il**.

A. Kerem (rhw.): Maaseaduse laiendamise seadus Naroowa-taguste ja Petserimaa maa-alade peale on antud maaseaduse komisjoni. Komisjon on selle

seaduse läbi waadanud, kuid tehnilistel põhjustel ei ole saanud komisjon seda seadust esitada, mille pärast teen komisjoni nimel ettepaneku seda seadust päewakorrast wälja jätta ning pealelõunasel koosolekul arutusele wõtta.

Juhataja J. Kukk: Teisi ettepanekuid päewakorra kohta ei tehta. Selle ettepaneku wastu ei waielda. Seega on päewakord wastu wõetud.

Enne päewakorra juurde asumist on sõna teadaandmisteks sekretääril.

2. Teadaandmine Sekretäär A. komisjonidesse Tupits: Riigikogu antud seaduseelnõude kohta. juhatause poolt on järgmised seaduseelnõud komisjonidesse antud (loeb):

1. Seaduseelnõu põllutööministeeriumi koosseisu ja palgamäärade muudatuste kohta — rahaasjanduse komisjoni.

*) 6) Wabadussõjast osawõtnud kõrgematele sõjawäelastele autasuandmise seadus—I lugemisel.

2. Seaduseelnõu normiwilja waheraha äratarwitamise kohta — rahaasjanduse komisjoni.

3. Seaduseelnõu mõnede muudatuste kohta pärandusmaksu seaduses — rahaasjanduse komisjoni.

3. Eesti iseseiswa sotsialistliku töölistepartei Rk. rühma teadaandmine rkl. A. Hansen'i ja rkl. S. Andrejew'i kohta.

Peale selle on Riigikogu juhatusesele sisese tulnud kiri Eesti iseseiswa sotsialistliku töölistepartei Rk. rühma poolt (loeb): „Riigikogu juhatusesele. Eesti iseseiswa sotsialistliku töölistepartei Riigikogu rühma juhatus teatab, et rkl-ed August Hansen ja Sergei Andrejew on rühma otsuse põhjal 20. juunist s. a. Eesti iseseiswa sotsialistliku töölistepartei Riigikogu rühmast välja heidetud. Selle tagajärjel palume Riigikogu juhatus rkl-ed Hansen'i ja Andrejew'it siitpeale mitte lugeda Eesti iseseiswa sotsialistliku töölistepartei Riigikogu rühma liigeteks.

Rühma esimees J. Piiskar.
Abisekretäär W. Orras.“

(O. Amberg (kristl.): Pereheitemine!)

Juhataja **J. Kukk**: Riigikogu läheb esimese päewakorrapunkti juurde.

4. Loomaterwishoiu walitsuse ja loomaterwishoiu komitee põllutööministeeriumi alla ülewimise seadus—I lugemisel.

Üldise komisjoni aruandja **A. Palwadre**: Maksimate Wene seaduste järele kuulus loomaterwishoiu walitsus siseministeeriumi alla. Wabariigi algul teda põllutööministeeriumi alla üle wiies, jäeti makswad Wene seadused muutmataks. Loomaterwishoiu ülewimist põllutööministeeriumi alla tuleb õigeaks pidada ja sellepärast tuleks wastawaid Wene seadusi muuta. Üldise komisjoni nimel teen ettepaneku seda seadust I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **J. Kukk**: Ettepanek on tehtud seadust I lugemisel wastu wõtta. (Hääletatakse.) Seadus on nähtawa enamusega I lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

5. Iseäralise kinnitusasjade komitee ja kinnitusosakonna rahaministeeriumi alla ülewimise seadus—I lugemisel.

Üldise komisjoni aruandja **A. Palwadre**: Esitatud seaduseelnõu on selleks, et wabastada siseministeeriumi nendest funktsioonidest, mis tema alla ei kuulu. Rahaasjandus peaks loomulikult rahaministeeriumi alla kuuluma. Siin on samasugune nähtus, kui eelmise seaduseelnõu juureski, et maksma Wene seaduse järele kuulub kinnitusasjade komitee ja kinnitusosakond siseministeeriumi alla. Wabariigi Walitsus on ülewimise otstarbekohaseks leidnud. Üldine komisjon arwab, et iseäraline kinnitusasjade komitee ja kinnitusosakond peaks loomulikult rahaministeeriumi wõimkonda kuuluma ja teeb ettepaneku seadust I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) Seadus on nähtawa enamusega I lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

6. Kütide määruse muutmise seadus—I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Birkenberg**: See seadus on töökorralduse seadus. Silmas pidades, et endine tasu kütide eest praegusele ajale ei wasta, on Wabariigi Walitsus ettepaneku teinud praegused normid tõsta 3-kordseks. Rahaasjanduse komisjon on ühinenud walitsuse ettepanekuga ja paneb Riigikogule ette seadust I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) Seadus on nähtawa enamusega I lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

7. Riigiasutuste ametnikkude ja teenijate koosseisude muutmise seadus—I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Kerem**: Paistab nii, nagu annaks käesolewa seadusega Riigikogu osa oma õigustest Wabariigi Walitsuse kätte. Tegelikult on lugu aga sarnane, et wäikeulatuslised seadused koosseisude muudatuste asjus Riigikogu töid

takistawad sellega, et nende arutamine palju aega Riigikogult nõuab. Kuna Riigikogul palju tähtsamad tööd weel teha on, siis tunnistas rahaasjanduse komisjon tarwilikuks sellekohast ajutist seadust wastu wõtta, mis eelarwe ja palgakrediitide piirides wõimaluse jätab Wabariigi Walitsusele ametnikka paigutada ja määrata. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku riigiasutuste ametnikkude ja teenijate koosseisude muutmise seadus I lugemisel wastu wõtta.

J. Piiskar (is.): Selle seaduseel-nõuga antakse Wabariigi Walitsusele seadusandline õigus. Seda eelnõu wõiks lugeda § 12-a restauratsiooniks. Kui on maksmas kord, et riigiasutuste koosseisud tulewad kindlaks määrata seadusandlikus korras, siis tuleb sellest ka kinni pidada. Nüüd aga tahab Riigikogu seadusandlisest tööst teatawa osa anda Wabariigi Walitsuse kätte. — Ei seletuskirjas ega ka aruandja poolt pole kaaluwalt motiweeritud, mis sunniks seda tegema. On öeldud ainult, et ametnikkude koosseisu küsimused on wäikesed asjad. Riigikogu tahab puhkusele minna, sellepärast ei saa ta neid rutuliselt läbi waadata. Riigikogu, kui kõrgem asutus, ei taha ennast nähtawasti palju tülitada. Need wäikesed asjad teewad aga riigi eelarwes tublisti ühemiljardilise summa wälja ja kui sarnased asjad leitakse wäikesteks asjadeks, siis peab järeldama, et suuri asju üldse ei ole. Loogiline järeldus sellest on suure ulatusega — tunnistatagu parlament otsekohe ülearuseks, sest ei ole mingit wahet endise § 12-a maksuwusel olemise aja ja selle seadusega walitsusele antawa õiguse wahel. Koosseisud tulewad põhjalikult läbi waadata Riigikogu enese poolt, sest ei ole mingisugust kiiret täna ehk homme istungjärku lõpetada, Riigikogu wõib ka peale jaanipäewa koos olla ja tööd teha, aga mitte omi ülesandeid anda täidesaatwa wõimu kätte. Meie ei ole kunagi seda seisukohta toetanud ja sellepärast ei saa ka selle eelnõu poolt olla, waid hääletame tema wastu.

Juhataja **J. Kukk**: Panen aruandja poolt tehtud ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on nähtawa enamusega I lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

8. Tsiwiliseaduste kogu § 1489 ja Hankede ja töowõtete seaduse § 118 muutmise seadus — I lugemisel.

Üldise komisjoni aruandja **T. Kalbus**: S. k. X k. I j. on ette nähtud, et riigile mitte tarwiliku liikewa wara müümise puhul on departemangu juhatajal õigus müügisummasid kinnitada kunni 2.000 rublani, ministril — kunni 10.000 rublani ja üle 10.000 — senatil. Awalikul enampakkumisel müüdud warandusi wõib peawalitsuse wõi departemangu juhataja kinnitada kunni 10.000, minister — 30.000-ni ja senat üle 30.000-e. Seda silmas pidades, et meie mark Wene rublale ei wasta, on walitsuse poolt ettepanek tehtud seda seadust wastawalt muuta ja nimelt nii, et peawalitsused wõiwad wastawaid müüke kinnitada kunni 100.000-ni, minister — kunni 1.000.000 margani ja üle selle — Wabariigi Walitsus. Teisel juhtumisel, s. o. enampakkumisel, on peawalitsusel õigus kinnitada müüke kunni 500.000-ni, ministritel — kunni 3.000.000-ni ja Wabariigi Walitsusel üle 3.000.000-ni. Üldine komisjon on selle eelnõu läbi waadanud ja otsustas seda wastuwõtmiseks Riigikogule ette panna. Selle seaduseelnõu waatas ka rahaasjanduse komisjon läbi ja tuli samale otsusele. Sellepärast teen ettepaneku käesolewat seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) Seadus on nähtawa enamusega I lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

Sõna on korra kohta rkl. Wirma'l.

9. Wabadussõjast osawõtnud kõrgetele sõjawäelastele autasuandmise seadus — I lugemisel.

K. Wirma (sd.): Käesolewa seaduseelnõu kohta on ettepaneku teinud rahaasjanduse komisjon ja ka maaseaduse komisjon. Peale selle on tema läbi waadanud riigikaitse komisjon. Rahaasjanduse komisjon on kokkukõlas kodukorraga oma seletused juurde lisanud. Maaseaduse komisjon on aga terve rea ettepanekuid teinud, mis lahku lähewad teistest ettepanekutest, kuid ei ole täitnud kodukorra § 31 nõudmist, kus on öeldud, et komisjon peab tegema kirjaliku ettepaneku

ühes põhjendawa seletuskirjaga. Riigikaitse komisjon aga ei ole seda kodukorra paragrahwi sugugi tähele pannud — ei ole esitanud kirjalikku ettepanekut ega seletuskirja. Sellepärast arwan, et see seadus ei saa enne arutamisele tulla, kui komisjonid oma kohused on täitnud. Teen ettepaneku seda seaduseelnõu päewakorrast ära wõtta.

Juhataja **J. Kukk:** (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

10. Seadus kolmanda rahwuswahelise töökonwerentsi poolt Geniis wastu wõetud konwentsioonide eelnõude kinnitamise kohta — I lugemisel.

Töökaitse komisjoni aruandja **A. Schulbach:** Kolmanda rahwuswahelise töökonwerentsi poolt 25. oktoobrist — 19. nowembrini wõeti vastu 7 konwentsiooni eelnõu. Need eelnõud esitab praegu Wabariigi Walitsus Riigikogule kinnitamiseks. Esimene konwentsioon käib lastetööjõu tarwitamise kohta ja määrab ära, et lapsi alla 14 aasta wanaduse põllutöö ja koolitundide kestwusel põllutöös tarwitada ei tohi. Nõudmine, mida esimene konwentsioon sisaldab, on meie seadusandluses täielikult läbi wiidud. Nimelt määravad meie awalikkude algkoolide seadus ja põllutöölise tööaja ja palgaolude korraldamise seadus kindlaks, et igasugune töö koolialistel lastel wõib sündida ainult wäljaspool kooliaega. Nii ei too see konwentsioon meile midagi uut, waid paneb meie peale ainult kohustuse 10 aasta kestel sellele konwentsioonile wastawaid seadusi alal hoida. Teine konwentsioon käib maatöölise ühinemise ja koalitsiooni õiguse kohta. See konwentsioon näeb ette, et põllumajanduses töötawatele isikutele tööstuse töölisega ühesugused ühinemise ja koalitsiooni õigused peawad kindlustatud olema. Ka see konwentsioon ei too meile midagi uut juurde, waid kohustab meid ainult 10 aasta kestel konwentsioonile wastawaid seadusi maksuwusel hoidma.

Kolmas konwentsiooni eelnõu käib tasumaksimise kohta õnnetujuhtumiste puhul põllumajanduses. Meie seadusandluses on konwentsiooni nõudmine, et kõigi palgaliste maatöölise kohta tulewad

laiendada seadused ja määrused, mis töö läbi ehk töö järeldusel juhtunud õnnetuste läbi saadud kehaliste wigastuste eest töölilistele kahjutasu ette näewad, täidetud. See nõudmine on ette nähtud põllutöölise tööaja ja palgaolude korraldamise seaduses.

Kolm järgmist konwentsiooni sisaldawad meie kohta uusi nõudmisi.

Neljas konwentsioon määrab ära tinawalge tarwitamise maalritöodes. Keelatakse ära tinawalge, tina sulfaadi ja kõikide neid wärwiaineid sisaldawate saaduste tarvitamine hoonete sisemisteks wärwimistöodeks, wälja arwatud mõned erandid, kus nende ainete tarvitamine kompetent wõimude poolt tarwilikuks on tunnistatud. Tinawalget sisaldawaid wärwiaineid lubatakse tarwitada kunstmaalri tööde juures, kuid terve rea kitsendustega. Naiste ja alla 18 a. wanade alaealiste tööjõudu on keelatud tarwitada maalritöodes, kui sealjuures tarwitatakse tinawalget ja tinawalget sisaldawaid wärwiaineid. Selle konwentsiooni elluwõimiseks tulewad meil wastawad seadused kunni 1. jaanuarini 1924 a. wälja anda. See konwentsioon, nagu teised konwentsioonid, on kawatsetud maksma panna 10 aasta peale.

Järgmine konwentsioon käib alaealiste tööjõudude tarwitamise kohta mereasjanduses. Konwentsioon näeb ette, et alaealised alla 18 a. ei tohi laewadel söetöölisena ja kütjatena tööd teha. Sellest nõudmisest on üksikud erandid tehtud. Üks erand näeb ette, et alaealisi wõib tööle palgata, kui teisi töölisi saada ei ole, ja teine määrab ära, et alaealised, kui nad arsti poolt kütjateks ja söetööliseks kõlblikuks on tunnistatud, wõiwad laewadel töötada. Ka selle konwentsiooni elluwõimiseks tulewad meil wastawad seadused kunni 1. jaanuarini 1924 a. maksma panna.

Kuues konwentsioon käib laewadel töötawate laste ja alaealiste sundusliku arstlise järelewaatamise kohta, mille järele lapsi ja alaealisi ainult arstitunnistuse järele wõib laewadele tööle palgata. Kõik lapsed ja alaealised, kes laewadel töötawad, peawad kõlblikkuse suhtes vähemalt kord aasta jooksul arsti poolt läbi waadatama.

Wabariigi Walitsus on need konwentsioonid ja nende ratifitseerimise eelnõu Riigikogule ette pannud. Komisjoni nimel teen ettepaneku eelnõu 1. lugemisel wastu wõtta.

M. Martna (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Töökongverentside poolt wastuwõetud konventsioonide ja rekomendatsioonide kohta on siin juba waremalt kõnet olnud. Nüüd on Wabariigi Walitsus 6 konventsiooni Riigikogule kinnitamiseks ette pannud. See on nähtus, millega võib rahul olla. Tahan siin ainult paari puuduse peale näidata. Punkt 1. all on öeldud, et põllumajanduse töödesse lastawate laste wanaduse kohta käiwa konventsiooni § 2-ses jäetakse wälja lause: „Igal juhtumisel ei wõi üldist aasta õpeaega lühendada rohkem kui kaheksa kuu peale.“ Mispärast peab see lause wälja jääma? Ma soowiksin heameelega seda teada saada. Edasi nõuab üks asi selgust. Nimelt puudub ettepanud konventsioonide hulgas konventsioon tööstusliste ettewõtete tööliste igapäälise puhkeaja kohta, mille Genfi töökongverents wastu wõttis. See konventsioon pidi ära määrama tööstusliste ettewõtete, olgu need suured wõi väikesed, tööliste igapäälise puhkeaja. Genfi töökongverents soowitas seda konventsiooni wastu wõtta, niisama nagu teisi konventsioone. Ma loodan, et härra minister selle konventsiooni puudumise kohta seletust annab. Pean kahetsema, et see konventsioon ei ole ette pandud. Minu arwates on see konventsioon hädatarwilik. Edasi huwitab mind, mis mõtleb walitsus teha Genfi töökongverentsi rekomendatsioonidega? Nende hulgas on üks, mis kokkukõlas on puuduwa konventsiooniga. Töökongverents ei wõtnud kaubanduse ettewõtete tööliste igapäälise puhkeaja kohta konventsiooni wastu, waid ainult rekomendatsiooni, mida ta riikidele soowitas wastu wõtta. Oleks wäga soowitaw, et see rekomendatsioon, mis oma iseloomu poolest on sarnane tööstusliste ettewõtete tööliste igapäälise puhkeaja kohta käiwa konventsiooniga esitataks meie ühes selle konventsiooniga. Tööstusettewõtete igapäälise puhkeaja asjus soowiksin mina, et walitsus kindla lubaduse annaks, et see konventsioon uue istungjärgu alguses kohe ette pannakse. Olen kuulnud erateel, et see konventsioon töö- ja hoolkandeministeeriumi poolt läbi on waadatud ja küpseks tehtud, aga kaubandus-tööstusminister on seda omale eriti läbiwaatamiseks nõudnud ja, nagu kuulda, töösturite nõukogule seisukoha wõtmiseks ette pannud. See on iseenesest arusaadaw, et meie niisuguseid imelikka juttusid arwesse ei wõta, nagu meie parteisõp-

rade kahtlustamiseks luuletatakse, nagu oleks selles asjas mingisugused lõunasõõgid härra ministrile tarwilikud ja mõjuwad. Olen kindel, et sealpool asju töösturitele tarwilikus kokkukõlas ka ilma lõunasõõgita korraldatakse ja ei tule mul mõttessegi härra kaubandus-tööstusministrit lõunasõõkidega kahtlustada. Soowiksin siiski selgust saada, mispärast kaubandus-tööstusminister konventsiooniga wiiwitab ja niisugustest kohtadest läbi käia laseb, kuhu seda tarwis ei ole saata? Niipalju, kui minul teada, seisab konventsiooni puudumise süü selles, et tekst ehk ümberpanek on kusagile töösturite nõukogule läbiwaatamiseks saadetud ja ei ole sealt enam tagasi tulnud, nii et wõimalik ei olnud seda siin ette panna.

Waatasin eile kaunis pealiskaudselt konventsioonide ümberpanekut ja leidsin siiski ühe wea, mis tingimata ära parandatud peaks saama. Konventsiooni eelnõus põllumajanduse töödesse lastawate laste wanaduse kohta on öeldud § 2-es, et „praktilise kutsehariduse otstarbel peawad õpeaeg ja tunnid nii olema korraldatud, et wõimaldada lastele kerget põlutööd, eriti kergeid töösid lõikuse juures teha.“ Saksakeelses ja prantsuskeelses tekstis on sõna „peawad“ asemel „tohiwad“. Juhin siin tähelepanu selle peale ja loodan, et see ära parandatakse. Wiga on ette tulnud weel teises ümberpanekus, nimelt maatööliste ühinemise ja koalitsiooni õiguse konventsiooni eelnõus. § 1-es on öeldud: „Iga rahwuswahelise tööorganisatsiooni liige, kes selle konventsiooni ratifitseerib, kohustub kõigile põllumajanduses tegutewatele isikutele tööstuse töölistega ühesuguseid ühinemise ja koalitsiooni õiguseid kindlustama jne.“ Saksakeelses tekstis on sõna „tegutsewate“ asemel „tegewate“. Tegutsew ei ole küll mitte täitsa walesti ümber pandud, kuid ma tahtsin siiski tähelepanu selle peale juhtida, et see just karwapealt nii ei ole, nagu algkeeles.

Sel puhul soowiksin hea meelega teada saada, millal mõtleb walitsus teiste konventsioonidega esineda. Ma mõtlen siin peaasjalikult Washingtoni kongverentsi konventsioone, kus wastu wõeti 8-tunniline tööpäew jne. Need konventsioonid oleks pidanud õieti enne Genfi kongverentsi otsuseid maksuma pandud saama, asja selguse pärast oleks see iga tahe soowitaw olnud. Nüüd oleks tähtis teada saada, millal walitsus Washingtoni

konwerentsi konwentsiooni ette mõtleb panna, samuti ka Genua konwerentsi 1920 a. konwentsioonid, mis peaausjalikult laewa- ja merimeeste tööoludesse puutuwad. Et Eesti enam-wähem rannariik on, siis oleks selle konwerentsi otsused ka meile tähtsad. Ma toetan, mis iseenesest mõista on, et Riigikogu need konwentsioonid wastu wõtaks, nagu nad on esitatud.

P. Keerdo (is.): Eelkõneleja tõi näituse, et eelnõu ei ole õieti tõlgitud, mille tõttu raske on seisukohta wõtta tundmata küsimuste kohta. Kuid eelnõude esitamine näitab igatahes meie walitsuse töökaitse poliitikat just sellepärast, et ei ole esitatud kõiki eelnõusid, on ära jäetud wiimasel Genfi konwerentsil ja ka eelmistel konwerentsidel wastuwõetud osa eelnõusid ja on esitatud kõige pealt need eelnõud, millel õieti mingit tegelikku tähtsust ei ole. Ja selle asemel, et esitada ühtlasi ka neid seaduseelnõusid, mis nende konwentsioonide põhjal peaks maksma pandud saama, selle asemel näeme, et esitatakse ainult vähema tähtsusega konwentsioonid, ilma et asutaks seaduseelnõude väljatöötamisele. Kui siin seletatakse, et mitme konwentsiooni kohta wastawad seadused olemas on, siis wõib see ju nii olla. Näituseks olla põllumajanduse tööliste koalitsiooni õigus meie põhi-seaduses kindlustatud, kuid meie teame, et mitte ainult põllumajanduse töölistel, waid ka tööstuse töölistel ei ole koalitsiooni õigust tegelikult olemas. Meie teame, et sagedasti on wõimatu töölistel luua isegi oma organisatsioonid. Minister on mitmel korral ära keelanud tööliste kongressi ja on ka täiesti wõimaluse ära wõtnud töötada nendel keskorganisatsioonidel, kes omal ajal loodi. See näitab, et meil neid seadusi weel igatahes olemas ei ole ja kuigi nüüd mõnede konwentsioonide kohta seadus maksab, kirjatäheliselt, siis ei ole sellest tegelikult mingit kasu. Meie teame ka, et walitsus Genfi „töökaitse“ konwerentsi konwentsiooni esitades, ei taha mitte tööliste seisukorda parandada ja töökaitse seadusi meil maksma panna, waid meie näeme, et just selsamal ajal, kui meile konwentsioonid esitatakse, teiselt poolt tagasi kistakse neidki seadusi, mis meil praegu olemas on, nagu tsariaegsed töökaitse seadused. Teame ju ka, et tänawu aasta kaotati ära põllutööliste tööaja ja palgaolude korraldamise seadus, see seadus, mis teatud määral

siiski töölisi kindlustas. See konwentsioonide esitamine ei ole walitsusele mitte raske, see on ainult ilus käeliigutus, sellepärast, et ta tegelikult midagi suuremat ei anna. Ja tõepoolest ei wõigi loota nendelt töökonwerentsidelt, kus täieline enamus on tööandjate käes, ja selle tõttu kindlustatud töösturite huwide kaitse, tõsist kaitset töölistele. (J. Hünerson (põl.): *Weerand weerandi wastu!*) Teie teate wäga hästi, et seal konwerentsil on peale selle weel walitsuse esitajad, ja need hääletawad kindlasti tööandjate poolt.

Waatame nüüd neid eelnõusid, näituseks konwentsioon, mis laewadel alaealuse alammäära kindlaks määrab. Siin räägitakse § 2-es, et alla 18 a. ei tohi laewadel tööd teha, kuid järgmises, § 3-das, on tehtud juba teatud järelandmine. Tuuakse ette juhtumised, kus wõimalik on siiski töötada alla 18 a.: kui arstid neid ahjukütjateks kõlblikuks tunnistawad ja Jaapani, India randades. Tähendab, üldine töökonwerents peab nende mahajäänud maade tööliste kurnamise õigeks. (J. Hünerson (põl.): *Warem kas wawad täisi!*) Tähendab, see konwentsioon peab sanktsioneerima seda, et nendes mahajäänud maades on õigus töölisi enam kurnata, kui teistes maades, kus töölisteklass juba nõnda tugew on, et tema enesega mängida ei lase. Igatahes see seaduseelnõu omal praegusel kujul senni, kui ei ole esitatud wastawaid seadusi, mis tema elluwõimiseks tarwilikud on ja mis wõiwad palju lahendamad olla, ei paku mingit kaitset töölistele. Minu arwates on Riigikogul juba aeg tõsiselt mõtlema hakata töökaitse seaduste elluwõimise peale.

Töö- h o o l e k a n d e m i n i s t e r
Chr. Kaarna: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Asudes Genfi ja Washingtoni konwerentside konwentsioonide läbiwaatamisele ja arwesse wõttes seda, et neid terwe rida on, mis õige mitmesuguseid küsimusi puudutawad, paistis wõimatu olewat neid ühelhoobil ette kanda ja läbi wiia. Sellepärast oli minu esimene mure neid kõiki, nii hästi lepingukawasid kui ka soowiawaldusi, järjekorda seada, läbi waadata, ja siis Wabariigi Walitsusele järk-järgult ette panna Riigikogule esitamiseks. Mis puutub Washingtoni kawadesse, siis olime nende kohta tähtaja mööda lasknud, sest Eesti astus töötoimkonda hiljem, alles pärast rahwasteliitu wastuwõtmist. Mina pidasin wäga soowita-

waks, et meie suudaksime õigel ajal, s. o. kunni tähtajani tutwuneda ja läbi arutada need konwentsioonid, mis Genfis wastu wõetud, see on need, mille kohta tähtaeg weel mööda ei ole läinud. Nõnda asus siis ministeerium kõige pealt Genfi kawade ja rekomendatsioonide läbiwaatamisele. Nendest on nüüd suurem osa Riigikogule esitatud, puudub ainult see konwentsioon, millest härra Martna siin pike-malt kõneles. Selle puutumine on sellega põhjendatud, et kaubandus-tööstusnõukogu selle küsimuse kohta nii ruttu ei saanud seisukohta wõtta, sest et sellele mõnel pool wastu waieldi. Kaubandus-tööstusministeeriumil olid wäga mõjuwad argumentid ette tuua, muuseas tähendati ka selle peale, et see kawa weel teiste riikide poolt ratifitseeritud ei olnud. Pean siia juurde lisama, et Genfi konwentsioonid ja rekomendatsioonid mitte ühegi riigi poolt weel ratifitseeritud ei ole, ja et meie, kui mitte esimene, siis ometi esimestest oleme, kes nende küsimuste arutamiseni on jõudnud. Missugusele seisukohale tööstusnõukogu on jõudnud, ei wõi ma kindlasti ütelda, kuid olgu seisukoht missugune tahes, kindel on, konwentsioon Wabariigi Walitsusele esitatakse ja see ta edasi annab Riigikogule. Ülejäänud rekomendatsioonid, mis teises järjekorras arutamisele tulewad, on läbi waadatud ja Wabariigi Walitsusele esitatud, kust nad siis edasi Riigikogusse jõuawad. Ainult üks, kui ma ei eksi, on kaubandus-tööstusministeeriumis läbiwaatamisel, kust ta ka, wõib olla, majandusnõukogusse läheb. Teised kõik on töö-hoolekandeministeeriumi poolt wastu wõetud ja Wabariigi Walitsusele saadetud. Nii on Wabariigi Walitsusele esitatud peale Genfi konwentsioonide ka Washingtoni konwentsioonid, peale ühe, mille saatust arwatawasti samasugune. Mis puutub nüüd nendesse kahesse, mis Wabariigi Walitsuse poolt ei ole heaks kiidetud, siis julgen mina tõendada, et ka need sügiseseks istungjärguks läbi waadatakse ja seisukoht nende kohta Riigikogule esitatakse.

Juhataja J. Kukk: Kõnelejate nimetiri on läbi, lõpusõna on aruandjal.

Aruandja A. Schulbach: Mina oma lõpusõnas ei tarwitse wist mitte wastata härra Martna küsimise peale Genfi konwentsioonide ja esitamata rekomendatsioonide kohta, — selle küsimise peale on wistanud härra töö-hoolekandeminis-

ter. Samuti ei saa ma ka wastata rkl. härra Keerdo wäite peale, et need konwentsioonid töötawat kihti küllalt ei rahuldawat. Meie juures ei ole need konwentsioonid ju mitte seaduseks, nad on ühised kõikide riikide kohta ja see, mis meil wastuwõetaw, ei ole teistes riikides seda mitte, ja ümberpöördukt. Need konwentsioonid on enam-wähem juhtnõõrid, kuidas seadusandlust wastawal alal korraldada. Pealegi on meil töökaitse seadustes mitmes punktis märksa kaugemale mindud, kui nendes konwentsioonides ette nähtud. Ma tuletan ainult meelde alaealiste tööküsimust meie põllumajanduses. Wastaw konwentsioon näeb ette, et alaealised peawad põllutööst wabad olema koolitundide ajal, meie seadus wabastab õpilase terweks koolitöö ajaks. Edasi, ei ole alaealiste töowabastuse alammäär neis konwentsioones piiratud, kuna meil põllumajanduses lapsi alla 12 aasta tööle ei tohi panna. (Pahemalt poolt: Peale selle wõib.) Peale selle wõib neid tööle panna ainult koolitööst wabal ajal.

Nii siis wõiksin ma ainult märkida neid ebatäpiseid, mida siin ette toodud. Kõige pealt pean ma rkl. härra Martna'le etteheite tegema, et ta läbi lugenud ei ole seaduseelnõu, mis praegu Riigikogus arutamisele tuleb. Ta on küll läbi lugenud Wabariigi Walitsuse ettepaneku, mis töökaitse komisjoni läks, aga mitte töökaitse komisjoni poolt wäljatöötatud seadust. Selles seaduses kustutas komisjon maha esimeses punktis need sõnad, mille wastu härra Martna siin waidles. Nõnda on härra Martna märkus komisjoni aadressil mööda läinud. Mis puutub tõlgetesse, siis see märkus, mis härra Martna siin tegi, on ka komisjonis tehtud, ja komisjonis kõne all olnud see mittetäpise tõlge, kuid komisjon leidis, et autentiline on ikkagi algupärane, originaaltekst Prantsuse ja Inglise keeles ja tõlge ei ole mitte seaduseks, waid ainult wastawa mõtte tutwustamiseks. Tõlke wead asja sisu ei muuda ja seaduslik jõud jääb ikkagi algtekstile. Meie tõlkel on ainult nii palju tähtsust, et need Riigikogu liikmed, kes põhjalikult wõõrast keelt ei tunne ja sellepärast alguskirja tarwitada ei saa, konwentsiooni mõttega tutwuneda wõiksid. Oleks täiesti ebaloomulik, kui Riigikogu ehk Riigikogu komisjon, kus, wõib olla, need isikud enamuses on, kes alguskeelt mitte ei oska, hakkaksid häälteenamusega otsustama, kui-

das algteksti tõlkida tuleb. Ümberpanek peab sündima asjatundjate poolt ja sellepärast ei saa Riigikogu ega mõni tema komisjon siin parandusi tegema hakata.

Minu arwates ei ole need wastuwaidlused, mis äärmiselt pahemalt poolt tulewad, mitte niiwõrd mõõduandwad, et wõiksid seaduse I lugemisel wastuwõtmi-sele takistuseks olla.

Juhataja **J. Kukk**: On ainult üks ettepanek, nimelt aruandja oma. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Sellega on nähtawa enamusega seadus I lugemisel wastuwõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

11. Seadus Eesti demokraatliku wabariigi ja Wene nõukogudewabariigi wahel tehtud metsa ja metsamaterjaali de Eestisse parwetamise lepingu kinnitamise kohta — I lugemisel.

et nendel weeteedel, jõgedel, mis nõukogude-Wenemaalt tulewad ja meie piirides lõpewad, niisama ka raudteedel, wõib kõiksugust metsamaterjaali Eestisse parwetada. Siin lastakse teda meie sae- ja wesiweskitel ümber töötada, siis meie sadamate kaudu kas wälja wedada ehk jälle siinsamas ära tarwitada. Peale selle saab praakkraam — laastud, puru, pinnad ja muud, mis selle juures maha jääb, — meie maal müüdüd ja tarwitatud. See leping sai ministritewahelises komisjonis, kust osa wõtsid wälis-, sise-, teede-, kaubandustööstus-, põllutöö-, ja rahaministeeriumi, metsade peawalitsuse ja mereasjanduse peawalitsuse esitajad, wälja töötatud ja segakomisjonis, millest Wene saatkonna esitajad osa wõtsid, weel kord läbi arutatud ja wastu wõetud. Tema tehti juba kewadel ja hakkas kohe maksma, sest selle lepingu põhjal wõimaldatud töö peab suurelt osalt kewadel suure wee ajal tehtud saama. Lepingusse on märkus tehtud, et ta kohe maksma hakkab ja maksma jääb, kunni Riigikogu teda kinnitab. Peale weeteede on selles lepingus ka ette nähtud nendel raudteedel, mis Wene-

Wälisasjade komisjoni aruandja **A. Jürgenstein**: Lugupeetud rahwasaadikud! See leping, millest siin jutt on, tehti Eesti demokraatlise wabariigi ja nõukogude - Wenemaa wahel ja tal on eestkätt äriline tähtsus.

Leping seisab selles, et nendel weeteedel, jõgedel, mis nõukogude-Wenemaalt tulewad ja meie piirides lõpewad, niisama ka raudteedel, wõib kõiksugust metsamaterjaali Eestisse parwetada. Siin lastakse teda meie sae- ja wesiweskitel ümber töötada, siis meie sadamate kaudu kas wälja wedada ehk jälle siinsamas ära tarwitada. Peale selle saab praakkraam — laastud, puru, pinnad ja muud, mis selle juures maha jääb, — meie maal müüdüd ja tarwitatud. See leping sai ministritewahelises komisjonis, kust osa wõtsid wälis-, sise-, teede-, kaubandustööstus-, põllutöö-, ja rahaministeeriumi, metsade peawalitsuse ja mereasjanduse peawalitsuse esitajad, wälja töötatud ja segakomisjonis, millest Wene saatkonna esitajad osa wõtsid, weel kord läbi arutatud ja wastu wõetud. Tema tehti juba kewadel ja hakkas kohe maksma, sest selle lepingu põhjal wõimaldatud töö peab suurelt osalt kewadel suure wee ajal tehtud saama. Lepingusse on märkus tehtud, et ta kohe maksma hakkab ja maksma jääb, kunni Riigikogu teda kinnitab. Peale weeteede on selles lepingus ka ette nähtud nendel raudteedel, mis Wene-

maalt tulewad, metsamaterjaali Eestisse wedamine. Lepingus on mõlema riigi huwid silmas peetud. Eesti saeweskid ja sadamad saawad selle läbi tööd, töötähtsused leiawad teenistust ja sellepärast on siin ka kokku lepitud, et sisseweetawa materjaali pealt tolli ei wõeta. Teiselt poolt on sellel lepingul ka oma poliitiline tähtsus, kuna Wabariigi Walitsusel õigus on materjaali ületoomise piirkonnas töötawatelt isikutelt dokumentide ettenäitamist nõuda ja sel teel wõib inimesi, keda siia ei soowita lasta, üle piiri tulemast takistada. Nagu ütlesin, kestab see leping juba kewadest saadik. Wälisasjade komisjon on tema üksikasjaliselt läbi waadanud ja leidnud, et ta meie huwidele wastab. Wälisasjade komisjoni nimel teen ettepaneku lepingu kinnitamise seadust wastu wõtta.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) Sellega on nähtawa enamusega seadus I lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

12. Seadus Eesti ja Prantsusmaa wahel tehtud kaubalepingu kinnitamise kohta — I lugemisel.

Wälisasjade komisjoni aruandja **O. Amberg**: Austatud Riigikogu liikmed! Kui naabri riikide ehk teiste riikide wahel lepinguid sõlmitakse, siis pandakse muidugi tähele mõlemite poolte huwisid. Selle juures peetakse silmas, mis kumbki riik oma tööstusisel ehk kaubandusisel alal teisele pakkuda wõib. Peab tähendama, et käesolewa kaubalepingu sõlmimise puhul on meie esitajatel korda läinud nende ainete tarwis, mis meie Eestist wälja weame, kõige paremaid tingimisi saawutada. Prantsusmaal on olemas kaks tollitariifi: üldine ja minimaalne. Ainete kohta, mis Eestist wälja weetakse, peajasjalikult metsasaadused, kartulid, tsement ja paber — nende kohta on meie esitajate läbi saawatud kõige paremad tollitariifid ja sellepärast on see kaubaleping Eestile igatahes kasulik. Omalt poolt on muidugi tarwis ka nendele ainetele, mis Prantsusmaalt meile sisse weetakse, tollialandust anda ja see on ka selles lepingus ette nähtud. Kui meie aga seda järelandmist wõrdleme kasuga, mis meie siit wäljaveetawa kraami pealt saame, siis näeme, et leping igatahes meile kasulik on. Rahaasjanduse ja

wäliskommisjon on ühtlaselt selle lepingu läbi waadanud ja nende nimel teen ettepaneku seda I lugemisel kinnitada.

P. Keerdo (is.): Nagu kogu meie riigi poliitika, kannab ka meie kaubanduspoliitika tõusiku ilmet. Meie näeme, et siin püütakse läbikäimist sõlmida nende riikidega, kellega meil loomulikult mingit ühendust ei ole.

Sõlmitakse kaubanduslepinguid riikidega, kelledega Eestil kunagi elawat kaubanduslist läbikäimist pole olnud, selle asemel, et kaubanduslisi wahakordi luua maadega, nagu, Wenemaa ja Saksamaa, kelledega meil juba oma geograafilise seisukoha poolest lähemad kokkupuutumised. Teie ei saa ju salata, et Saksamaa ja Wenemaa on alati olnud maad, kellega meil kaubawahetus kõige elawam on olnud ja on tarwilik, et Eesti riik nendega enam kaubanduslisi sidemeid peaks. Prantsusmaalt ei saa aga teie peale lõhnaõlide ja weinide midagi ja Prantsusmaa ei tarwita ka Eestist sissewedu, ja sinna sisse wiia wõib Eestist ainult piiritust. Meie leping näeb seda küll ette ja piirituse pealt on meile antud teatawad kergendused. Küsimus seisab aga jälle selles, kas piiritust wõib üldse wiia Prantsusmaale, kuna Prantsusmaal ometi piirituse sissewedu keelatud, nii et nendest kergendustest, mis leping Eestile annab, ei ole mingit kasu. Prantsusmaalt sisseweetawaté kaupade tolli on kergendatud just nende asjade pealt, mida tarwitawad jõukamad kihid ja mis käiwad ainult luksusajade hulka. Näituseks on weinide pealt kunni 50% hinnaalandust, lõhnaõlide pealt 50%, sardiinide 50% jne. Siin on ka näha, kuidas pitside pealt toll on wõetud. Siidipitside pealt 50%, halwemast materjalist pitside pealt aga 20%. Seda on tehtud nähtawasti arwamises, et laiemad rahwahulgad ei saa mitte nii kallihinnalisi pitsisid tarwitada, siis peab neid wõimaldama ka odawama hinnaga sisse wedada. Sellest näeme meie, et siin on katsutud silmas pidada ainult luksusasju, kuna neid asju, mis tõepoolest tarwilikud oleks, nende pealt ei ole mitte niisugust tollialandust, nagu näituseks riie, mille pealt on kõigest 25% hinnaalandust. Mis puutub nüüd Eestist wäljaweetawatesse asjadesse, siis näeme, et sellega wõib olla ainult teataw kiht mingisugust kasu on saawutanud ja nimelt põllumeeste rühm. Põllumeestel on wõimalik Prantsusmaale minimaal tariffiga toiduaineid sisse wiia,

nagu liha, wõid, sinke ja lindude mune, ma ei tea just missuguste lindude. (J. Hünerson (põl.): Kana-lindude mune! Naer paremal pool. Hüüe: Waresemune!) Ükskõik, kas waresemune wõi mõne teise linnu mune. See on kahtlemata aga kindel, et nemad saawad seal paremat hinda ja siseturul tõuseb wäljaweo tõttu ka nende ainete hind. Nii näeme meie, et siin on silmas peetud wäikese kihi huwisid ja sellepärast ei saa ka meie rühm selle sea-duse poolt hääletada.

Juhataja **J. Kukk**: Sõna on rkl. Ernits'al.

(Hüüe: Teda ei ole siin!) Lõpu-sõna on aruandjal.

Aruandja lõpusõna ei tarwita, siis asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Sellega on see seadus nähtawa enamusega I lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

13. Riigiwapi ja Wälisasjade -pitsati seadus — komisjoni aruandja O. Amberg: I lugemisel.

Austatud Riigikogu liikmed! Wabariigi Walitsuse poolt oli mitu kawandit riigiwapi suhtes sisse antud ja need kawandid said läbi sõelutud wälisasjade komisjonis. Hiljem anti wastuwõetud kawandid ka riigikaitse komisjoni, kes aga sisuliselt neid mitte arutamise alla ei wõtnud, leides et riigiwapil riigikaitsega midagi ühist ei ole. See seadus sai põhjalikult läbi arutatud wälisasjade komisjonis ja seal tuldi otsusele, et tuleb selle ajaloolise wapi juurde jääda, mis meil juba Eestimaal Daani ajast tarwitusel olnud, nimelt kuldse põhjaga kilp kolme sinise leopardiga. Wälisasjade komisjonis olid ka täiendused selle kawandile ette pandud, milledes olid mitmesugused täiendused sellesamale kawandile tehtud, nagu kaunistuseks temale ümber pandud tammeokstest pärg ehk jälle, et seda kilpi pidid kõrvalt kandma kaks leopardi. Kuid wälisasjade komisjonis tuldi otsusele, et see wapp tuleks päris lihtne wõtta, niisugusena nagu teie seda siin sellel kawandil näete, mida wälisasjade komisjon wastu on wõtnud. See on päris lihtne, kuldse põhjaga kilp, kolme sinise leopardiga. Sellepärast teen mina

wälisasjade komisjoni nimel ettepaneku seda seadust I lugemisel wastu wõtta.

J. Laidoner (põl.): Wäga lugupeetud Riigikogu liikmed! See seaduseelnõu oli arutamiseks antud wälisasjade ja riigikaitse komisjoni. Kuna aga, nagu juba tähendatud riigikaitse küsimus mitte wäpiküsimus ei ole, küll on aga wapp seotud riigipitsatiga. Riigiwapi ning riigipitsati tarwitamise kohta käiwad küsimused on juriidiliselt niiwõrd tähtsad, et nad peaks läbi waadatud saama ühe kompetentsema komisjoni poolt ja see oleks üldine komisjon. Senni ei ole see seadus mitte üldises komisjonis olnud. Peale selle on riigiwapi kuju esitatud ainult papi peal ja mitte just kõige kindlamate wäruwidega. Igatahes peaks Riigikogu poolt wastuwõetud seaduse juures riigiwapi kuju niiwõrd kindlalt fikseeritud olema, kuidas seda meie praegune tehnika wõimaldab. Kõike seda arwesse wõttes teen ettepaneku seda seadust I lugemisel wastu wõtta ja I ning II lugemise wahel — üldisesse komisjoni anda, riigiwapi kirjelduse tegemiseks ning riigipitsati tarwitamise kohta käiwate küsimuste läbiarutamiseks.

Juhataja J. Kukk: Komisjoni aruandja poolt on ettepanek tehtud seda seadust I lugemisel wastu wõtta. (Hääletatakse.) Sellega on riigiwapi ja -pitsati seadus nähtawa enamusega I lugemisel wastu wõetud.

Panen hääletamisele rkl. J. Laidoneri poolt tehtud ettepaneku. (Hääletatakse.) Sellega on see ettepanek nähtawa enamusega wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde. •

14. Riigilipu seadus — III lugemisel. Wälisasjade komisjoni aruandja **J. Laidoner** (loeb): Riigilipu seadus.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) Sellega on pealkiri nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Laidoner (loeb): § 1. Eesti riigilipuks on taewasinine (rukilillesinine)-must-walge lipp.

Lipulaadid on ühelaiused. Lipu laiuse ja pikkuse wahekord on 7 : 11.

Märkus: Riigilipu normaalsuurus on 105×165 sentimeetrit.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) Sellega on § 1 nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Laidoner (loeb): § 2. Riigiwanema lipuks on riigilipp, keskel — riigiwapp.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Laidoner (loeb): § 3. Riigiasutuste lipuks on riigilipp. Sellele lipule wõiwad asutused oma erimärke asetada. Erimärgid ja nende koha riigilipul kinnitab Wabariigi Walitsus.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega wastu wõetud. Panen peale III lugemist käesolewa seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu on 4 häält, sellega on riigilipu seadus Riigikogu poolt lõpulikult wastu wõetud.

Juhataja J. Kukk: Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

15. Perekonna-abiraha seadus — III lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Kana** (loeb): Perekonna-abiraha seadus.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) Sellega on pealkiri nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Kana (loeb): § 1. Kõigile riigiametnikkudele ja teenijatele, Wabariigi Walitsuse poolt 25. mail 1921 a. wastuwõetud Tartu ülikooli õpejõudude palgaseaduse § 7 ettenähtud stipendiaatidele („Riigi Teataja“ nr. 44 — 1921 a. sead. nr. 38) ning rahwawäelastele maksetakse 1922 a. 1. juulist alates perekonna-abiraha nende ülespidamisel olewate perekonna-liigete pealt.

Märkus 1: Riigiametnikkudeks ja teenijateks loetakse selle seaduse järele kõiki neid, kes teeniwad riigi kodanliste wõi sõjawäe asutuste koosseisudes ettenähtud kohtadel. Rahwawäelasteks loe-

takse kõik sõjawäelased, ameti ja austaime peale vaatamata.

Märkus 2: Selle seaduse alla ei kuulu riigiametnikud ja teenijad ning rahwawäelased, kelle teenistuskohd on väljaspool wabariigi piire ja kes väliswalutas palka saawad.

Märkus 3: Maakonna-, linna ja alewiwalitsuste poolt õpetajatele ja tunniandjatele õpetajate palgaseaduse („Riigi Teataja“ nr. 41 — 1921 a. seadus nr. 34) põhjal maksetaw perekonna-abiraha, niwõrd, kui see 300 margast iga abiraha saaja perekonnaliikme kohta kuus suurem on, wõetakse 1922 a. riigikassa kanda ja makstakse välja wastawatele omawalitsustele haridusministeeriumi krediidist.

Märkus 4. Päewatöölisele maksetaw perekonna-abiraha määratakse Wabariigi Walitsuse poolt erinormidega. Kunni uute erinormide maksmapanemiseni saawad päewatöölised perekonna-abiraha endisel määral.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Kana (loeb): § 2. Perekonna-abiraha saamist õigustawad järgmised perekonnaliikmed:

1) palgasaaaja abikaasa.

Märkus: Mees loetakse naise ülewalpidamisel olewaks, kui ta tegelikult töowõimetu on.

2) Palgasaaaja lihased lapsed;

3) adopteeritud lapsed ning lastelapsed, samuti ka tema abikaasa lapsed eelmistest abieludest.

Märkus: Lapsed (p. 2 ja 3) loetakse palgasaaaja ülespidamisel olewateks kunni 17 aasta wanaduseni, kooliskäimise ja ametiõppimise puhul aga kunni 20 aasta wanaduseni, tegelikult töowõimetud lapsed aga wanaduse peale vaatamata.

4) Palgasaaaja wanemad, wanadwanemad ja adoptiwwanemad.

Märkus: Punkt 4 nimetatud isikud loetakse palgasaaaja ülespidamisel olewateks ainult siis, kui nad tegelikult töowõimetud on.

5) Palgasaaaja wennad ja õed.

Märkus: Palgasaaaja ülespidamisel olewateks loetakse tema wennad ja õed

neilsamadel tingimistel, kui lapsedki (§ 2 p. 3), kui nad täiesti waesedlapsed on, ehk kui nende wanemad on tegelikult töowõimetud.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Kana (loeb): § 3. Perekonna-abiraha maksmisel wõetakse arwesse § 2 p. 1, 3, 4 ja 5 tähendatud perekonnaliigetest ainult need, keda palgasaaaja ülewal peab ja kellel ei ole omaette warandust ega alalist sissetulekut, mis neid vähemalt maksetawa abiraha määral kindlustab, wõi teist seadusjärelist ülespidajat.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Kana (loeb): § 4. Üks ja seesama isik ei wõi kahe wõi mitme palgasaaaja ülespidamisel olewaks perekonnaliikmeks olla.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Kana (loeb): § 5. Perekonna-abiraha määramisel loetakse tegelikult töowõimetuks meesterahwad ja naisterahwad 60 aastast peale.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) § 5 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Kana (loeb): § 6. Igast muudatusest palgasaaaja perekonnas, mis perekonna-abiraha maksmise lõpetamiseks põhjust annab, peab palgasaaaja ametiasutusele, kus tema teenib, mitte hiljem kui kahe nädala jooksul teatama. Wastasel korral nõutakse temalt seadusliku aluseta maksetud perekonna-abiraha kahekordsel määral tagasi wastuwaidlema korras.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) § 6 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Kana: (loeb): § 7. Perekonna-abiraha makstakse:

palgasaaaja teise perekonnaliikme pealt	700 m. kuus
kolmanda perekonnaliikme pealt	1000 „ „
neljanda ja iga järgmise perekonnaliikme pealt	1300 „ „

Märkus: Palgasaaja loetakse esimeseks perekonnaliikmeks.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 7 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Kana** (loeb): § 8. On palgasaaja teenistuskohat maal, väljaspool linna- või alewipiirkonda, siis maksetakse perekonna-abiraha teise perekonnaliikme pealt 300 marka kuus ja iga järgmise pealt 40% suuruses § 7 ettenähtud normidest.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 8 on 6 hääle wastuolemisel enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Kana** (loeb): § 9. Ajateenijatele sõduritele maksetakse perekonna-abiraha nende perekondade alalise elukoha järeliste normide järele.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 9 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Kana** (loeb): § 10. Kui palgasaajal palgaarwel ehk palgalisana riigi või kogukonna põllumajanduslikult kõlbulikkumaa kasutada on, mille suurus üle ühe tiinu, maksetakse talle perekonna-abiraha teise perekonnaliikme pealt 300 marka kuus, kolmanda pealt 300 marka kuus ja iga järgmise pealt 325 marka kuus.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 10 on 6 hääle wastuolemisel enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Kana**: (loeb): § 11. On perekonnaliikmeks, kelle pealt abiraha määratakse, ainult töövõimeline naine, siis maksetakse abiraha 300 marka kuus.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 11 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Kana** (loeb): § 12. Perekonna-abiraha määratakse palgasaajale ametisse või teenistusse astumise päewast arwates, kui palgasaaja õiguse abiraha saamiseks hiljemalt kolme kuu jooksul sellele seadusele wastawalt tõestab, selle tähtaja möödalaskmise korral aga nõudmise päewast alates, kui palgasaaja kolme kuu jooksul oma õiguse tõen-

duised ette paneb; wastasel korral aga tõestatud nõudmise ettepanemise ajast arwates.

Perekonna-abiraha maksetakse välja palgasaajale selle asutuse poolt, kelle teenistuses ta seisab.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 12 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Kana** (loeb): § 13. Kõik perekonna-abiraha küsimusesse puutuw kirjawahetus ja tunnistused on tempelmaksust wabad.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 13 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Kana** (loeb): § 14. Töö- ja hoolekandeministril on õigus selle seaduse elluwõimise ja käsitamise, eriti tegeliku töövõimetus kindlaksmääramise ja perekonna-abiraha nõudmise ning väljamaksmise, samuti ka perekonna ülewõlpidamiseks tarwisminewa waranduse või sissetuleku suuruse ja selle kindlaksmääramise kohta juhatuskirju välja anda, neid „Riigi Teatajas“ awaldades.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 14 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Kana** (loeb): § 15. See seadus hakkab maksma 1. jaanuarist 1922 a.

Perekonna-abiraha, mis palgasaajale sennimaksu seaduste põhjal välja makseti kunni selle seaduse wäljakuulutamiseni „Riigi Teatajas“ ajajärgu eest 1. jaanuarist 1922 a. arwatakse selle seaduse põhjal maksetawast abirahasummast maha.

Kui palgasaaja selle seadusega aga õiguse perekonna-abiraha saamiseks kaotab ei nõuta tema käest seaduslises alusel wäljamaksetud perekonna-abiraha mitte tagasi.

Ametnikud ja teenijad, kes enne selle seaduse wäljakuulutamist teenistusest on lahkunud, ei ole õigustatud tagant järele perekonna-abiraha selle seaduse järele saama.

Et see paragrahw juba III lugemisel wastu wõetud § 1-ga wastolus on, siis teeb komisjon ettepaneku seda paragrahwi välja jätta.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 15 on nähtawa enamusega wälja jäetud.

Aruandja J. Kana: Järgmine komisjoni poolt wastuwõetud paragrahw on 15-a, nüüd 15 (loeb): § 15. Kõigile riigiametnikkudele ja teenijatele ning rahwawäelastele, kes selle seaduse maksmahakkamise ajaks vähemalt 6 kuud wahetpidamata riigiteenistuses olnud, maksetakse 1922 aastal peale hariliku kuutasu ühekordselt lisapalka selle aasta juunikuul palga suuruses ühes 80% ajutise elukalliduslisaga.

Märkus. Selles paragrahwis nimetatud lisapalka ei makseta õpetajate palgaseaduse („Riigi Teataja“ nr. 41 — 1921 a. sead. nr. 34) § 9 järele palgasaaajatele ning isikutele, kelle teenistuskohd on väljaspool Eesti riigi piire.

J. Annusson (töer.): Panen ette: 1) § 15-a lõppu juurde lisada: „Õpetajate palgaseaduse § 9 järele palgasaajad, kui nad selle seaduse maksmahakkamise ajaks vähemalt 6 kuud awalikkudes koolides wahet pidamata õpetaja ametis olnud, saawad tähendatud lisatasu 1922 a. juunikuul riigi poolt saadawa ajutise elukalliduslisa suuruses.“ 2) Märkust järgmiselt muuta: Märkus. Selles paragrahwis nimetatud lisatasu ei makseta isikutele, kelle teenistuskohd on väljaspool Eesti riigi piire.

Juhataja J. Kuk: Sõnasoowijaid ei ole. Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Kana: Ei tarwita sõna.

Juhataja J. Kuk: Asum hääletamisele. Kõige pealt panen hääletamisele rkl. Annusson'i paranduse. (Hääletatakse.) Parandus on 28 häälega 13 wastu wastu wõetud. Edasi panen hääletamisele § 15 parandatud kujul. (Hääletatakse.) Sellega on § 15 nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Kana: II lugemisel wastuwõetud § 15-b on nüüd § 16. (Loeb): § 16. Ametkondadele antakse õigus selle seaduse teostamiseks tarwisminewaid summe wälja maksta 1922 a. eelarwe palga krediitidest kunni sellekohaste lisakrediitide saamiseni.

Juhataja J. Kuk: (Hääletatakse.) § 16 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Kana (loeb): § 17. Selle seaduse wäljakuulutamisega kaotawad oma makswuse:

1) Wabariigi Walitsuse poolt 12. aprillil 1920 a. ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud ja „Riigi Teatajas“ nr. 57/58 — 1920 a. nr. 152 all wäljakuulutatud määrused perekonna-abiraha maksmise asjus riigiteenijatele ja töölistele;

2) Wabariigi Walitsuse poolt 29. aprillil 1920 a. wastuwõetud ja „Riigi Teatajas“ nr. 69/70 — 1920 a. wäljakuulutatud määrus sõjawäe asutustes teeniwate eraisikute perekonna-abiraha kohta;

3) Asutawa Kogu poolt 17. juunil 1920 a. wastuwõetud ja „Riigi Teatajas“ nr. 95/96 1920 a. nr. 232 all wäljakuulutatud seadus perekonna-abiraha maksmise asjus rahwawäelastele;

4) Riigikogu poolt 19. märtsil 1921 a. wastuwõetud ja „Riigi Teatajas“ nr. 20 — 1921 a. nr. 8 all wäljakuulutatud riigiametnikkude ja teenijate palgaseaduse § 4.

5) Wabariigi Walitsuse poolt 25. mail 1921 a. wastuwõetud ja „Riigi Teatajas“ nr. 44 — 1921 a. nr. 38 all wäljakuulutatud Tartu ülikooli õpetajate palgaseaduse § 10.

Juhataja J. Kuk: (Hääletatakse.) § 17 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Sellega on terwe seadus 3. lugemisel paragrahwide wiisi läbi arutatud. Panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu on ainult üks hää. Sellega on seadus lõpuhääletamisel wastu wõetud. Sõna on aruandjal.

Aruandja J. Kana: Teen ettepaneku seadust maksmata ilma redaktsiooni komisjoni andmata.

K. Wirma (sd.): Ma waidlen selle ettepaneku wastu, sest aruandja ise eksis täna seaduse ettelugemisel. Meie ei kaota midagi sellega, kui seadus redaktsiooni komisjoni antakse.

K. Ast (sd.): Redaktsiooni komisjon wõib seaduse oma tulewal koosolekul läbi waadata ja juba homme õhtul parandustega esineda. Nii ei wõiks põhjust olla seaduse redaktsiooni komisjoni mitteandmiseks.

Aruandja **J. Kana**: Kuna redaktsiooni komisjoni esimees on teatanud, et komisjon võib juba homme õhtul oma parandustega esineda, siis võtan oma ettepaneku tagasi.

Juhataja **J. Kukk**: Ettepanek on tagasi võetud ja ei tule sellepärast hääletamisele.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

16. Walk-Koiküla Rahaasjanduse komisjoni raudteehitamise seadus — II lugemisel. aruandja **K. Wirma** (loeb): Seaduse pealkiri: Walk-Koiküla raudteehitamise seadus.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) Sellega on pealkiri nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 1. Walga raudteesõlmest ehitatakse kunni Koiküla—Mõniste raudteeliini ühenduseni, kogu pikkuses 15,2 klm. peateed mööda mõõtes, 75 cm. rööpawahega raudtee teedeministeriumi arwel üldiseks tarvitamiseks.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 2. Walk—Koiküla kitsarööpaline raudtee ühendatakse kasutamise mõttes Koiküla—Mõniste raudteega ja kasutamist teostatakse üldistel juurdeweoraudteede seaduste alustel teedeministeriumi kaudu.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega vastu võetud. Sellega on terve seadus II lugemisel vastu võetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

17. Maade ja ehituste wõõrandamise seadus Walga-Koiküla raudteehitamiseks—II lugemisel. Üldise komisjoni aruandja **A. Palwadre**: Seaduse pealkiri (loeb): Maade ja ehituste wõõrandamise seadus Walga—Koiküla raudteehitamiseks.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) Seaduse pealkiri on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja **A. Palwadre** (loeb): § 1. Walga—Koiküla raudteehitamiseks wõõrandatakse Walga maakonnas tarwimine wähe maa-ala kogupinnaga kunni 38,14 tiinu (41,46 ha) ühes päraltolemistega teedeministeriumi poolt kinnitatawaga projekti järele.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja **A. Palwadre** (loeb): § 2. Wõõrandatud maade ja ehituste eest maksetakse sennistele omanikkudele tasu teedeministeriumi poolt Walga—Koiküla raudtee ehitussummadest makswate seaduste järele.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja **A. Palwadre** (loeb): § 3. Teedeministeriumile antakse õigus kohe peale selle seaduse maksmahakkamist wõõrandatawate maa-alade ülewõtmisele asuda.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega vastu võetud, seega on terve see seadus II lugemisel vastu võetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

18. 1922 a. rahwalugemise seadus — II lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Laidoner** (loeb): 1922 a. rahwalugemise seadus.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) Sellega on pealkiri nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja **J. Laidoner** (loeb): § 1. Esimene rahwalugemine wabariigis pannakse toime 1922 a. detsembrikuul.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja **J. Laidoner** (loeb): § 2. Wabariigi Walitsusel on õigus kor-

raldawaid määrusi rahwalugemise toimepanemiseks ja läbiwiimiseks wälja anda.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud, seega on see seadus II lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

19. Riigi turbatööstuse põhimäärused — II lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Laidoner**

(loeb): Riigi turbatööstuse põhimäärused.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletakse.) Sellega on pealkiri nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Laidoner** (loeb): Riigi turbatööstuse eesmärk ja õigused. § 1. Riigi turbatööstus asutatakse turbarabade igakülgeks ärakasutamiseks.

M. Martna (sd.): Pean selle paragrahwi juures oma kohuseks mõnda sõna ütelda. Pean, austatud härrad, nende arutuste juurde tagasi tulema, mis I lugemise juures olid. Nagu austatud Riigikogu liikmed teawad, on arwamistele, mis härra kindral Laidoner ja härra teedeminister Ipsberg siin awaldasid, ajakirjanduses hoopis kaugem ulatus antud, kui mina isiklikult nende härrade sõnadest wälja lugesin. Lugesin täna stenogramme ja ei leidnud mitte sellesarnast, mis näituseks „Waba Maa“ kirjutab. Minister Ipsberg olla ütelnud, sotsiaaldemokraat, riiklise põlewkiwitööstuse juht, olla huwitatud sellest, et turbatööstus mitte jalgu alla ei saaks. Härra Ipsberg on stenogrammi järele järgmist ütelnud: „Mina näen selles ettepanekus ainult teatawat katset, seda ettewõtet nurja ajada, wõib olla on see mõni parteiline huwi, wõi seisawad ehk selles mõne isiklikud huwid, sest põlewkiwitööstuse põhimäärused said teie toetamisel takistamata wastu wõetud, nüüd on aga kõiksugu katsed äkki turbatööstuse põhimääruste kohta ja leiata, et on tarwis seda eelnõu komisjoni anda.“ Nendele sõnadele on „Waba Maa“ hoopis „selgema“ mõiste andnud. Ma pean oletama, et ta seda härra ministri poolt antud eriseletuste põhjal on teinud, sest eelolewast ei saa seda nii lausa wälja lugeda. Nii ei leidnud ma stenogrammist ka põlewkiwitööstuse juha-

taja Raua nime. Härra Laidoner ütles stenogrammi järele: „Ma teadsin juba ette, et sellele opositsiooni tehakse. See ei pea weel põhjuseks olema, et üks asutus kutsub Riigikogu liikmed oma juurde ja teine ei kutsu...“ Ma kuulsin ka neid kindral Laidoner'i sõnu, kuid ei saanud ka neist mitte aru, nõnda nagu „Waba Maa“ juhtkirjanik neist aru on saanud. Lause wiimastest järgust wõib wälja lugeda, et ütelus kõigi Riigikogu liigete kohta käib. Sotsiaaldemokraadid ei ole ju ka ühtegi asutust üksikult waatamas käinud. Üldse ei ole meie rühmas kunagi sellest juttu olnud ega wõinudki juttu olla, kes põlewkiwitööstuse eesotsas seisab ehk keda sinna peaks walitama. Meie ei saa sealt ja ei ihalda sealt punast pennigi. Meie soov oli ja on, et tööstuse juhatus tööstuse puhaskasust nii suuri summasisid enesele ei saaks, ja et töölised jagamisele tulewast puhaskasu protsendist suurema osa enestele saaksid ja et töolistel ka tööstuse juhtimises sõna kaasa oleks rääkida.

Meie oleme tähele pannud, et ka põlewkiwitöölise seisukord kaugelgi hiilgaw ei ole. Meie nõuame tööliste olukorra parandamist. Kui nüüd härra minister sotsiaaldemokraate selles süüdistada tahab, et turbatööstusel põhimäärused puuduwad, siis lükkan ma selle tagasi ja tuletan ministrile meelde, et tema oleks põhimääruse eelplaaniga waremalt pidanud tulema. Mis külaskäikudesse puutub, siis on see ju nii weider ja armetu mõte, et see härra ministrile teps au ei tee. Eile olid Riigikogu liikmed Kohtlas. Ka härra minister Ipsberg ise olla seal olnud! Kui meie teaksime, et niisugused külaskäigu kutsed Riigikogule meelitamise otstarbel tööstuse sotsiaaldemokraatlike juhatus poolt on ette pandud, siis oleksime meie igatahes nende wastu. Eilse wõõruskäigu eeskawas laseb üks asi mind oletada, et see kutse mitte sotsiaaldemokraatlike juhataja poolt sotsiaaldemokraatide meelitamiseks wälja ei ole wõinud minna...

Juhataja **J. Kukk**: Ma palun Teid siiski rohkem päewakorra juurde jääda.

M. Martna (sd.): Jah, ma tulen kohe päewakorra juurde. See kutse ei wõinud mitte sellepärast sotsiaaldemokraatide meelitamiseks mõeldud olla, et seal muuseas ka kiriklik õnnistamine ette lasti wõtta. Seda kunstilõbu ei oleks sotsiaaldemokraat mitte sotsiaaldemokraatidele walmistama hakanud, waid see pidi teistele mõeldud olema. Ja mina usun, kui

turbatööstuse wabriku nurgakiwipane mine — jumalateenistusega wõi ilma — tuleb ja kui sinna ka mingisugune kutse tuleb, siis waatame meie selle peale niisama waikides, nagu meie eilse kutse peale waatasime. Et turbatööstuse ettevõtte eesotsas mitte sotsiaaldemokraat ei seisa, see on meile teadmata ja täitsa ükskõik. Meie oleme põlewkiwitööstusest riikliselt huwitatud, niisama ka turbatööstusest. Kui turbatööstuse käik tulewikus niisugune saab olema, et ta meile odawat küttematerjaali annab, siis oleme meie eriti selle poolt ja ei saa sõrmegi liigutama selle wastu, kui ka põlewkiwitööstus selleläbi kahju peaks saama. Imelik, et keegi tõsine inimene wõib mõtelnud olla, et meie oma ettepanekut siin selleks oleme teinud, et turbatööstust takistada põlewkiwitööstuse kasuks, sellepärast, et seal keegi sotsiaaldemokraat eesotsas ei ole.

Et ma selles asjas sõna wõtsin, ja põhimääruse esimese paragrahwi juurde ei jäänud, sündis sellepärast, et mõlemale kõnelejale wõimalust anda oma tõsiseid mõtteid ja arwamisi selles sihis wäljendada, kas sotsiaaldemokraadid tõesti turbatööstust nurja ajada tahawad, nagu härra A. A. „Waba Maas“ seletab, ja et ajakirjandusel wõimalus oleks seda seisukohta rõhutada.

Juhataja J. Kukk: § 1 kohta sõnasoowijaid ei ole. Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Laidoner: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Härra Martna ei ole midagi § 1 wastu rääkinud, sellepärast ei ole ka minul midagi ütelda. (M. Martna (sd.): Ma rääkisin aruandja wastu. Aruandja on enesega niisama rahul kui selle paragrahwiga.)

Juhataja J. Kukk: Panen § 1 hääletamisele. (Hääletatakse.) Sellega on § 1 nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Laidoner (loeb): § 2. Riigi turbatööstus wõib ette wõtta turbarabade eeluurimist, planeerimist ja kuiwatamist, põletisturba walmistamist, turba kokseerimist ja destilleerimist, sphagnumi tööstust, awada nimetatud saaduste walmistamiseks ja ümbertöötamiseks wabrikuid, töökodasid ja ette wõtta kõiki talitusi, mis turba ja tema saa-

duste kasutamiseks tarwilikud, niisama ka nende saaduste ostmist ning müümist igal turul toorel ja ümbertöötatud kujul.

Tarwilised maa-alad turbatööstuse awamiseks ja eksploateerimiseks antakse riigi turbatööstusele üldistel kontsessioonide kohta kindlaksmääratud alustel.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) Seega on § 2 nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Laidoner (loeb): § 3. Riigi turbatööstus on rahaliselt ja juriidiliselt iseseisew ettevõtte ja tema asjaajamine, walitsemine ja kontroll ei käi üldriigiettevõtete kohta makswate seaduste alla. Riigi turbatööstuse tegewus, walitsemine ja kontroll sünnib käesolewate põhimääruste alustel.

Riigi turbatööstusel on oma pitsat, pealkirjaga „Riigi turbatööstus“.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) Seega on § 3 nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Laidoner (loeb): § 4. Riigi turbatööstus on waba igasugustest awalikkudest riigi-, äri- ja tööstusmaksudest; kogukondlikkude maksude alla käib riigi turbatööstus üldistel alustel.

Tehnilise järewalwe ja töökaitse suhtes allub riigi turbatööstus eraettevõtete kohta makswatele seadustele ja määrustele.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) Sellega on § 4 nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Laidoner (loeb): Riigi turbatööstuse kapitaalid. § 5. Riigi turbatööstuse põhikapitaaliks määratakse 200.000.000 marka, mille hulka kuuluwad kõik eelarwe korras riigilt saadud summad ja endiste Wene asutuste käest päritud, kui ka teiste asutuste käest ilma tasuta ülewõetud materjaalid.

Põhikapitaal loetakse riigikassa ilma protsentideta laenuks ja tuleb tagasi maksta ühesuurustes summades 50 aasta jooksul, hakates 1923. aastast.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) Sellega on § 5 nähtawa enamusega wastu wõetud.

L. Johanson (sd.): Teen ettepaneku wõtta uus § 5-a järgmisel kujul: „Riigi turbatööstuse kohta on makswad: tööstuslise töö seaduse (Ustaw o pro-

mõshlennom trude) peatükk III § 257 — § 371, 1917 a. redaktsioonis; peatükk IV §372—§ 491; Eesti ajutise walitsuse määrus 22. jaanuaril 1919 a. wabrikute ja tehaste tööliste organisatsiooni ja wanematenõukogu põhikirja üle.“

Eelmises paragrahwis leidis otsustamist küsimus järelwalwe asjus. Sellele järele käiks nüüd turbatööstus ka üldiste normide alla. Kuid seaduses selle tööstuse kohta ei ole öeldud, missuguse peatüki ja paragrahwi alla tema peaks kuuluma tööliste ja ametnikkude haiguste korral. On tarwilik, et selles seaduses oleks ära otsustatud ka see küsimus. Ja §§ 257—371 tööstuslise töö seaduses näewad just ette haiguste korral kinnitamist. Teised ettepanekud käsitawad abiandmist õnnetuse korral ja töölisteesitust. Kui mina esimesel lugemisel selle ettepaneku põhjendamiseks sõna wõtsin, siis katsuti sellele isesugust ilmet anda. Minu ettepanek oli sel puhul, et see küsimus wahepeal rahaasjanduse komisjoni antaks läbiwaatamiseks, s. o. eileks päewaks, siis tuldi demagoogiliste wõtetega ja katsuti seletada, nagu oleks siin mingisuguse telgitagusega tegemist. Minu ülesanne ja püüe on neid seadusi, mis eratööstuses makswad, laiendada ka turbatööstuse, kui suurema ettewõtte peale. „Waba Maa“ on mitmel puhul ette toonud, et meie riik ei olla mitte töölistega wastolus, sarnane seletus on täiesti ebaõige. Meie riigi walitsew enamus on töölisteklassiga wastolus ja selle enamuse püüe on wõrku tööliste ümber ikka koomale tõmmata. Seda katsutakse teha muuseas ka weel niisuguste põhimääruste juures, nagu riigi turbatööstuse omad. Genfi konwerentsi otsuse wastuwõtmisel tehti suurepäraline käelliigutus, kuid ka aruandja ise oli sunnitud seletama, et see otsus sel kujul, nagu tema seda ette lugenud, töölisteklassile midagi ei anna. Siis on see tõlkimise lugu, kus sõna „wõiwad“ on „peawad“ ümber pandud.

Kui siin minu ettepanekut katsutakse demagoogiliste wõtetega maha teha ja selle juures mingisugustest telgitagustest kõneldakse, siis pean tähendama, et mina nende inimeste hulka ei kuulu, kes walmis on leiwalõhna eest oma hingeõnnistust ära müüma. Isikud, kes sarnast arwamist awaldanud, on wist kindlasti ise seal aia taga wiibinud, kust nad nüüd teisi otsimas käiwad. Siin katsutakse tööliste nõudmisi igawiisi kärpida ja tuleb lõpuks wälja, et kaubandus-tööstusminister kor-

raldab selleks ekskursioone, et wõimalust anda kõiksugustele Anderkopp'idele selle seaduse wastu kihutustööd teha.

Juhataja J. Kukk (kõlistab): Ma palun mitte isiklikka märkusi teha. Kutsun Teid korrale.

L. Johanson (sd.): Mina, aga usun, et Eesti töölisteklass oskab küllalt õieti hinnata nende härrade seisukohta ja saab aru sellest närususest, millest nende härrade seisukoht ja oletused läbi on imbunud ja mis sealt ka wälja paistab.

O. Strandman (töer.): Rkl. härra Johanson on härra Anderkopp'i äraolekut kasutanud temale kõnetoolilt kallale tungides. Ma arwan, et igaüks, kes „Waba Maa“ teatud juhtkirja on lugenud, aru saab, et seal mingisugust kihutustööd ei tehta. On wäga lihtne ja selge, et Eesti sotsiaaldemokraadid ja töölisteklass on üks ja sama. (**L. Johanson** (sd.): **Ainult osa**.) Wõib olla ka, et osa, aga iga tahes on wäga raske wahet teha ja eraldada töölisteklassi sotsiaaldemokraatidest. (**M. Martna** (sd.): **hüüab wahele**.) Majandusline seisukoht, härra Martna, läheb rohkem kokku. Ma ei taha sellest siin rääkida, tahtsin ainult puudutada õlikiwitööstuse ja turbatööstuse kohta makswate seaduste küsimust. (**L. Johanson** (sd.): **Ärge kahtlustage teisi**.) Mina ei kahtlusta Teid, Teie ise kahtlustate palju rohkem. (**L. Johanson** (sd.): **hüüab wahele**.) Laske mind edasi rääkida, mina olen vähemalt nii korralik inimene, et oma wasturääkija esmalt ära kuulan. (**L. Johanson** (sd.): **Ma ei tahagi Teid kuulata**.) Kui Teie mind kuulata ei taha, siis on selle jaoks ukсед olemas.

Juhataja J. Kukk: Rkl. Johanson, ma kutsun Teid teist korda korrale.

O. Strandman (töer.): Härra Johanson ütles, et seadused, mis turbatööstuses makswad on, põlewkiwitööstuses seda ei ole. Minu arusaamise järele oleks siin asjakäik üsna lihtne, öeldakse ainult, et needsamad seadused ka turbatööstuses makswad on. Täna kell 4 on rahaasjanduse komisjoni koosolek, kus see küsimus arutamisele wõiks tulla.

Juhataja J. Kukk: Lõpusõna on komisjoni aruandjal.

Aruandja J. Laidoner: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Härra Johan-

son'i kõne seisis kahest osast koos. Esimene osa oli mingisugune deklaratsioon selle kohta, kellega tema, härra Johanson, tahaks koos töötada ja kellega mitte. Ja teine osa uue paragrahwi ettepanemine. See ettepanud paragrahw käib õieti § 4 juurde minu arusaamise järele. Kui meie selle paragrahwi siia vastu võtame, võib teatawastolu sündida, sest kolmandal lugemisel ei saada § 4 juurde enam sarnast parandust teha. Kui härra Johanson kord kõneles § 4-a juures, siis ootas ma, et ta wastawa paranduse ka täna teeb.

Rkl. härra Johanson'i kõne järele tuleb parandus õieti § 4 kohta, mille järele riigi turbatööstus töökaitse suhtes allub erettewõtete kohta makswatele seadustele ja määrustele. § 5 räägib turbatööstuse kapitaalidest; nüüd tuleb järgmine uus paragrahw, mis ütleb jälle missugustele määrustele turbatööstus alluks. Sellega oleks siin järjekord segamini läinud. Härra Johanson toonitas oma kõnes eelmisel koosolekul, et õlikiwitööstuse kohta käiwad samad määrused, mis maksawad mäetööstuse kohta, siis wõiks ju siin märkus juurde wõtta, et turbatööstuse kohta on makswad needsamad töökaitse-seadused, mis õlikiwitööstuse kohta. Praegu mina ei saa komisjoni nimel ühineda tehtud parandusega, sellepärast, nagu ma juba tähendasin, seal ettelõetud seadused arutusel ei olnud. Arwan, et tuleb uus paragrahw anda komisjoni läbiwaatamiseks.

M. Martna (sd.): Palun sõna.

Juhataja J. Kukk: Ettepaneku kohta on meil juba läbirääkimised lõpetatud ning kodukorra § 58 põhjal läheb see paragrahw komisjoni tagasi ja ei tule sisulikule arutamisele. Sõna on aruandjal.

Aruandja J. Laidoner (loeb): § 6. Riigi turbatööstusel on õigus oma tegeuskapitaalide suurendamiseks laene teha ja obligatsioonid wälja anda, tingimistel, mis raha- ja kaubandus-tööstusministrite poolt heaks on kiidetud.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) § 6 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja J. Laidoner (loeb): § 7. Juhtuwate puudujääkide katmiseks asutatakse riigi turbatööstuse tagawarakapitaal, milleks igaaastasest puhaskasust vähemalt 10 % arwatakse.

Tagawarakapitaali suurus määratakse kindlaks Wabariigi Walitsuse poolt kaubandus-tööstus- ja rahaministrite ettepanekul. Tagawarakapitaal tuleb hoida riigiwäärtpaberites ehk teistes wäärtustes Wabariigi Walitsuse sellekohaste juhtnööride järele. Tagawarakapitaali tarwitamine võib sündida ainult Wabariigi Walitsuse otsuse põhjal.

Riigi turbatööstuse jookswad summad hoitakse renteis ehk Eesti pangas.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) Sellega on § 7 nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja J. Laidoner (loeb): Riigi turbatööstuse juhatus. § 8. Riigi turbatööstust juhib ja walitseb juhatus, kes vähemalt kolmest direktorist koos seisab ja keda kaubandus-tööstusministri ettepanekul Wabariigi Walitsus ametisse kinnitab, neile palga määrab ja ametist wabastab.

Üks direktoritest määratakse Wabariigi Walitsuse poolt juhatuses esimeheks ja teine tema asetäitjaks.

Riigi turbatööstuse juhatuses asukoht on Tallinnas.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) Sellega on § 8 nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja J. Laidoner (loeb): § 9. Juhatus ajab asju käesolewate määruste ja riigi turbatööstuse nõukogu poolt antud wolituste ja instruksioonide järele, mida kaubandus-tööstusministri esildusel Wabariigi Walitsus kinnitab.

Juhatus on riigi turbatööstuse juriidiliseks esitajaks ja ajab selle asju ise ehk wolinikkude kaudu kohtutes ja kõigis riigi asutustes, kui ka eraisikute ja asutuste ees.

Juhatus on kohustatud peremeheliku hoolega riigi turbatööstuse asju ajama ja kaitsma tema warandusi ja huwisid.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) Sellega on § 9 nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja J. Laidoner (loeb): § 10. Juhatuses ülesandeks on eriti:

1) kokku seada tööstuse üldine tegeuskawa ja igaaastane tulude ja kulude celarwe;

2) eelarwe piirides ametisse kutsuda ja palgata tarwilisi tehnilisi jõudusid, ametnikka ja töölisi, neile palga määrata

nõukogu poolt kinnitatud juhtnõõride järele ja neid ametist wabastada.

Märkus. Turbatööstuse pearaamatupidaja ja üksikute tööstusharude juhatajad kinnitatakse ametisse ja lastakse lahti juhatause ettepanekul riigi turbatööstuse nõukogu poolt.

3) Üksikute tööstusharude ja ettevõtete juhatajatele instruksioonide ja wolituste andmine ja nende tegewuse juhtimine ja järelwalwamine;

4) lepingute tegemine ja kohustuste wäljaandmine riigi turbatööstuse nimel.

Märkus. Rahalised kohustused ja lepingud peawad peale kahe direktori ka pearaamatupidaja allkirja kandma.

Siin on trükiwiga: „ja“ asemel p. o. „ka“.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) Sellega on § 10 nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Laidoner** (loeb): § 11. Juhatause liikmed, niisama ka teised riigi turbatööstuse ametnikud loetakse riigiteenistuses olewateks ja nendel on kõik õigused ja kohustused, mis teistelgi riigiametnikkudel.

Juhatause koosolekud peetakse tarwidust mööda esimehe ehk tema äraolekul asetäitja juhatusel. Otsused tehakse liht häälteenamusega.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) Sellega on § 11 nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Laidoner** (loeb): § 12. Nõukogu võib juhatause liiget, kes tema peale pandud kohustusi korralikult ei täida, kaubandus-tööstusministri kaudu Wabariigi Walitsusele tagandamiseks ette panna.

Korratu asjaajamise korral on ka kaubandus-tööstusministril õigus juhatause liikmeid Wabariigi Walitsusele tagandamiseks ette panna.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) Sellega on § 12 nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Laidoner** (loeb): Riigi turbatööstuse nõukogu. § 13. Riigi turbatööstuse üldise tegewuskawa läbiarutamiseks ja juhatause tegewuse järele walwamiseks asutatakse riigi turbatööstuse nõukogu.

Siin on jällegi trükiwiga: „läbiarutamine“, p. o. „läbiarutamiseks“.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) Sellega on § 13 nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Laidoner** (loeb): § 14. Nõukogus on 5 liiget, kes kaubandus-tööstusministri ettepanekul Wabariigi Walitsuse poolt kolmeks aastaks ametisse kinnitatakse. Nõukogu liikmed waliwad oma keskelt igaks aastaks esimehe ja selle asetäitja.

Iga aasta lahkub nõukogust 2 liiget, alguses loosi läbi, pärast ameti wanaduse järele. Lahkunud liikmeid võib ette panna uuesti ametisse kinnitamiseks.

Kui keegi nõukogu liigest oma ametikohuste täitmisel riigi turbatööstuses saadud teateid kurjasti tarwitab, awaliku usalduse kaotab ehk 3 järgnewast koosolekust ilma mõjuwa põhjusega osa ei wõta, siis on nõukogul õigus kaubandus-tööstusministri kaudu ehk ministril oma algatusel teda ametist tagandamiseks Wabariigi Walitsusele ette panna.

L. Johanson (sd): Teen ettepaneku § 14 esimest lõiget järgmiselt redigeerida: „Nõukogus on 5 liiget, kellest 1 tööliste ja 1 teenijate poolt walitakse ning 3 kaubandus-tööstusministri ettepanekul Wabariigi Walitsuse poolt kolmeks aastaks ametisse kinnitatakse. Nõukogu walib oma liigete keskelt juhataja ja tema asetäitja.“ Põhjused oleks needsamad, mis ma juba põlewkiwitööstuse põhimääruste juures ette tõi. Kui nüüd selle wastu tuuakse ette, et töölistel on oma esitus, siis pean ma tähendama, et töölisteesitus ei ole mitte see, mis oleks esitus nõukogus, waid on sootuks teine. Mis puutub sellesse wäitesse, et töölisteesitajad ei wõi nõukogust osa wõtta, nagu oleks töölisteesitajad alati asjatundmatad, siis on see wäide täiesti põhjendamata, sest ka töölisel wõiwad asjatundjaid esitajaid saata. See wäide, mida ette toob tööerakond oma häälekandjas, heidab ainult warju wäite ettetoajate peale.

Juhataja **J. Kukk**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **J. Laidoner**: Komisjoni nimel ma tehtud ettepanekuga ühineda ei saa. Põhjused on needsamad, mida ette kandsin põlewkiwitööstuse põhimääruste juures.

Juhataja **J. Kukk**: Rkl. Johanson'i poolt on tehtud § 14 kohta parandus, millega aruandja ühinenud ei ole. Pa-

nen paranduse hääletamisele. (Hääletatakse.) Parandus on nähtawa enamusega tagasi lükatud. Pannen aruandja poolt ettekantud paragrahwi hääletamisele. (Hääletatakse.) Was-
tu on vähemus, — seega on § 14 was-
tu wõetud.

Aruandja J. Laidoner (loeb):
§ 15. Nõukogu koosolekud peetakse tar-
widuse järele, kuid mitte vähem kui kord
kuus.

Päewakord ja koosoleku kutsed saa-
detakse nõukogu ja juhatuse liigetele esi-
mehe poolt vähemalt 3 päewa enne koos-
olekut. Sama aja jooksul tuleb nõukogu
koosolekust ka kaubandus-tööstusminist-
rile ja riigikontrolöörile teatada.

Siin on jällegi üks trükiwiga: „riigi-
kontrollile“ asemel peab olema „riigikont-
rolöörile“.

Juhataja J. Kukk: (Hääleta-
takse.) § 15 on nähtawa enamuse-
ga wastu wõetud.

Aruandja J. Laidoner (loeb):
§ 16. Nõukogu koosolekud on otsusewõi-
melised, kui peale esimehe ehk tema ase-
täitja weel 2 liiget koosolekust osa wõta-
wad.

Otsustatakse liht häälteenamusega.

Nõukogu koosolekutel on juhatuse lii-
getel sõnaõigus.

Nõukogu asjaajamist toimetab riigi
turbatööstuse juhatuse kantselei.

Juhataja J. Kukk: (Hääleta-
takse.) Sellega on § 16 nähtawa
enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Laidoner (loeb):
§ 17. Nõukogu wõib oma liigete hulgast
erikomisjoni määrata, kes riigi turba-
tööstuse üldist tegewust ja arwepidamist
ning asjaajamist kontroleerib ja oma ar-
wamised ning märkused leitud puuduste
kohta nõukogule ette paneb.

Nõukogul on õigus sellesse komisjoni
eksperte väljaspoolt juurde kutsuda.

Juhataja J. Kukk: (Hääleta-
takse.) Sellega on § 17 nähtawa
enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Laidoner (loeb):
§ 18. Nõukogu liikmeid ei loeta riigiamet-
nikkudeks.

Nõukogu liigete tasu-, sõidu- ning päe-
warahad makstakse riigi turbatööstuse
summast, Wabariigi Walitsuse poolt
määratud suuruses.

Juhataja J. Kukk: (Hääleta-
takse.) Sellega on § 18 nähtawa
enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Laidoner (loeb):
§ 19. Nõukogu läbiwaatamise ja heaks-
kiitmise alla kuuluvad eriti:

a) igaaastane tööstuse tegewuskawa
ja kulude ja tulude eelarwe;

b) uute maa-alade kasutamise kawad
ja plaanid;

c) wabrikute ehitamine ja nende sisse-
seadete muretsemine;

d) liikumata waranduste omandamise,
wõõrandamise ja pantimise ning ehitus-
tööde küsimused;

e) laenude tegemise ja wõlakohus-
tuste wäljaandmise küsimused, mille sum-
ma üle 1.000.000 marga ulatab;

f) lepingute kinnitamise küsimused,
mille üksuse summa üle 3.000.000 marga
ulatab.

g) igaaastase tegewuse, tulude ja ku-
lude aruanne;

h) juhatusele instruksioonide andmine.

Juhataja J. Kukk: (Hääleta-
takse.) Sellega on § 19 nähtawa
enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Laidoner (loeb):
§ 20. Nõukogu koosolekute üle peetakse
protokoll, mis kõigi osawõtjate poolt alla
kirjutatakse. Ei ole mõni nõukogu liige
enamuse poolt tehtud otsusega rahul, siis
on temal õigus nõuda oma eriarwamise
protokolleerimist.

Nõukogu protokollid saadetakse 2 päe-
wa jooksul kaubandus-tööstusministrile
läbiwaatamiseks. Ei tule kaubandus-töös-
tusministrilt 4 päewa jooksul mingit pro-
testi nõukogu otsuste wastu, siis astuwad
need otsekohe jõusse, wastasel korral tu-
lewad need küsimused, mille wastu pro-
testeeritud, nõukogus uuesti arutusele. Ei
ole kaubandus-tööstusminister ka uue
nõukogu otsusega mitte rahul, siis annab
tema asja Wabariigi Walitsusele lõpuli-
kuks otsustamiseks.

Igaaastase riigi turbatööstuse tege-
wuskawa ja tulude ja kulude eelarwe esi-
tab kaubandus-tööstusminister Wabariigi
Walitsusele kinnitamiseks.

Juhataja J. Kukk: (Hääleta-
takse.) Sellega on § 20 nähtawa
enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Laidoner (loeb):
Aruandmine, järelwalwe ja puhaskasu

jaotus. § 21. Iga aasta kohta seab riigi turbatööstuse juhatus täieliku tegewuse aruande kokku tööstusliku arwepidamise nõuetekohaselt ja esildab selle riigi turbatööstuse nõukogule läbiwaatamiseks.

Nõukogu saadab aruande hiljemalt 1. aprilliks ühes oma otsusega kaubandus-tööstusministrile, kes selle oma heaksarwamisega Wabariigi Walitsusele kinnitamiseks ette paneb. Samaks tähtajaks esitatakse aastaaruanne ühes tõendawate dokumentidega riigikontrolöörile, kes oma otsuse aruande kohta hiljemalt kahe kuu jooksul Wabariigi Walitsusele teada annab.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) Sellega on § 21 nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Laidoner (loeb): § 22. Riigi turbatööstuse aruandeaasta algab 1. jaanuariga ja lõpeb 31. detsembriga.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) Sellega on § 22 nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Laidoner (loeb): § 23. Aruande järele kindlakstehtud puhaskasust arwatakse § 5 ettenähtud osa riigi turbatööstusse pandud kapitaalide tagasimaksmiseks.

Ülejäänud osa puhaskasust jaotatakse kaubandus-tööstusministri ettepanekul Wabariigi Walitsuse otsuse põhjal peale aruande kinnitamist järgmiselt:

- a) 10 % tagawarakapitaaliks;
- b) 10 % ettewõtte laiendamise kapitaliks;
- c) 65 % riigikassa sissetulekuks riigiettewõtete alal;
- d) 7,5 % riigi turbatööstuse juhatus ja nõukogu liigetele ning wastutawatele ametnikkudele eritasuks ja muudeks otstarbeteks;
- e) 7,5 % ametnikkude ja tööliste olukorra parandamiseks.

L. Johanson (sd.): Teen ettepaneku selle paragrahwi lõpuosa järgmiselt redigeerida: „d) 5% riigi turbatööstuse juhatus ja nõukogu liigetele, wastutawatele ametnikkudele eritasuks ja muudeks otstarbeteks. e) 10% riigi turbatööstuse tööliste ja teenijatele eritasuks, nende olukorra parandamiseks ja kultuuriliste nõuete täitmiseks.“

Juhataja J. Kukk: Selle ettepaneku kohta sõna ei soowita. Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Laidoner: Komisjoni nimel ei saa mina selle parandusega ühineda. Põhjused kandsin ette juba põlewkiwitööstuse põhimääruste arutamise puhul.

Juhataja J. Kukk: Kuna aruandja ettepanekuga ei ühine, tuleb parandus eraldi hääletamisele. (Hääletatakse.) Enamus on wastu. (Wahelhüüe: Paulun hääled ära lugesid.) Nõutakse hääle äralugemist. (Loetakse hääli.) Ettepanek on 21 häälega 16 wastu tagasi lükatud. Hääletamisele tuleb § 23 ettekantud kujul. (Hääletatakse.) Wähemus on wastu. Sellega on § 23 wastu wõetud.

Aruandja J. Laidoner (loeb): § 24. Riigi turbatööstuse igaaastased aruanded kuulutatakse „Riigi Teatajas.“

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) § 24 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Laidoner (loeb): § 25. Kaubandus-tööstusministril ja riigikontrolööril on õigus riigi turbatööstuse nõukogu koosolekutest isiklikult ehk oma esitajate kaudu osa wõtta. Samuti on nendel õigus määrata asjatundjaid ja rewidentide riigi turbatööstuse üksikute tegewusharude kui ka kogu asjaajamise faktiliseks rewideerimiseks ja kontroleerimiseks.

Asjatundjate ja rewidentide arwamisest ja otsused antakse riigi turbatööstuse juhatusle ja nõukogule teada ja esitatakse ühes juhatus ja nõukogu seletustega kaubandus-tööstusministri kaudu Wabariigi Walitsusele teadmiseks ja otustamiseks.

Märkus: Riigi turbatööstuse tegewus ei käi riigikontrolli eelkontrolli alla.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) § 25 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Laidoner (loeb): Ettewõtte likwideerimine ja kestus. § 26. Riigi turbatööstus lõpetatakse seadusandlikul teel, kusjuures selle likwideerimise kord kindlaks määratakse.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) Sellega on § 26 nähtawa enamusega wastu wõetud.

Sellega on riigi turbatööstuse põhimäärused II lugemisel vastu võetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

20. Tempelmaksu muutmise seadus — Rahaasjanduse komisjoni aruandja **M. Neps** (loeb): Tempelmaksu muutmise seadus. — II lugemisel.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtava enamusega vastu võetud.

Aruandja **M. Neps** (loeb): § 1. Siseriigis väljaantavad wekslid tempelmaksustatakse üksnes selleks määratud tempelpaberile kirjutamise teel.

Ühes sellega astub uuesti jõusse täies ulatuses 27. mai 1902 a. weksliseadus tempelpaberi suhtes.

Märkus: Wexkli tempelpaberi kujud ja liigid, niisama selle paberi tarwitusele wõtmise tähtaja määrab kindlaks rahaminister.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) Sellega on § 1 nähtava enamusega vastu võetud.

Aruandja **M. Neps** (loeb): § 2. Wexlite ja wexliprotsentide pealt wõetakse tempelmaksu: kaks marka iga tuhande marga pealt, poolikut tuhandet täieks tuhandeks lugedes. Wexkli tempelmaksustamisel wexkli tähtaega arwesse ei wõeta.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) Sellega on § 2 nähtava enamusega vastu võetud.

Aruandja **M. Neps** (loeb): § 3. Tulekinnituse lepingute pealt wõetakse tempelmaksu aastase kinnituse ehk kinnituse samaajalise pikenduse juures:

$\frac{1}{20}\%$ kinnituse summast, kuid mitte üle 20% kinnituse preemiast. Poolikaasatase kinnituse juures arwatakse tempelmaksu kuude wiisi.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) Sellega on § 3 nähtava enamusega vastu võetud.

Aruandja **M. Neps** (loeb): § 4. Teenistuse lepingud on tempelmaksust wabad, kui palgamäär ei ulata üle 60.000 marga aastas.

Sunduslikud palgaraamatud tempelmaksu alla ei käi.

Märkus: See paragrahw on ka maksew selles paragrahwis nimetatud dokumentide kohta, mis enne käesolewa seaduse maksmahakkamist tehtud, kuid senni tempelmaksustamata.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) Sellega on § 4 nähtava enamusega vastu võetud.

Aruandja **M. Neps** (loeb): § 5. Liikumata waranduste üüri ja rendilepingute kui ka nende pikenduste pealt wõetakse tempelmaksu järgmiselt:

kui aastane üür wõi rent on:			
üle 5.000 kuni 20.000 mk.	$\frac{4}{10}\%$		
„ 20.000 „ 40.000 „	$\frac{6}{10}\%$		
„ 40.000 „ 80.000 „	$\frac{8}{10}\%$		
„ 80.000 „ 160.000 „	$\frac{12}{10}\%$		
„ 160.000 „ 240.000 „	$\frac{16}{10}\%$		
„ 240.000	2%		

Märkus: Need maksumäärad on makswad ka nende rendi- ja üürilepingute osade kohta, mille eest tempelmaksu tasumise tähtaeg pärast selle seaduse jõusseastumist kätte jõuab, kuigi leping ise wana seaduse makswuse ajal oli tehtud.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 5 on nähtava enamusega vastu võetud. Sellega on tempelmaksu muutmise seadus II lugemisel vastu võetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

21. Öppursõdurite Hariduskomitee maksuta õpeabinõude muretsemise seadus — Hariduskomisjoni aruandja **J. Kana** (loeb): Öppursõduritele maksuta õpeabinõude muretsemise seadus. — II lugemisel.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtava enamusega vastu võetud.

Aruandja **J. Kana** (loeb): Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal Wabariigi Walitsuse poolt 29. juunil 1921 a. wastuwõetud seaduse „Eesti wabadusõjast osawõtnud kooliõpilastele hariduse andmise kohta riigi kulul“ § 5 muudetakse järgmiselt:

§ 1-s tähendatud õpilased saawad koolis sunduslikult nõuetawad õperaama-

tud, maakaartid ja joonistamise abinõud riigi kulul selle jaoks asutatud õpeabinõude kogudest maksuta tarvitada.

Need õpeabinõude kogud jääwad wastawa linna wõi maakonna kooliwalitsuse — riigikoolides sama kooli juhatus — walitsemisele, ülikoolis ja tehnikumis õppijate omaks.

Lähemad korraldused nende õpeabinõude kogude kohta teeb haridusministeerium.

J. Annusson (töer.): Selle seaduseelnõuga esitas Wabariigi Walitsus ettepaneku Eesti wabadussõjast osawõtnud kooliõpilastele sunduslikult nõuetawate õperaamatute, maakaartide ja joonistuse abinõude riigi kulul andmist selle jaoks asutatud õpeabinõude kogudest maksuta tarvitamiseks. Eelnõus oli ka erandid tehtud summade kohta, mis üksikute koolitüüpide õpilastele määratakse, kuid komisjon leidis, et neid summe ära määrata ei saa. Härra haridusminister oma kõnes I lugemisel tähendas, et seadus selle läbi liiga määramataks on muutunud ja ei saaks ette näha, kuidas nende summade andmisel toimetada. Mina arwan, et see märkus täiesti õige on; seda tuleks siin igatahes arwesse wõtta. Nimelt tuleks ette näha ja kindlaks teha, kes nende summade suuruse määrab; peale selle oleks aga tarwis seal weel mõnda muud muuta. Seaduses on öeldud, et keskkoolides jääwad õpeabinõud kooliwalitsuse omanduseks, kuid ülikoolis ja tehnikumis õppijate omaks. Selleks tarwitakse suuremad summad. Tuleks ette näha, et riigil need summad ilmaasjata ei kaswaks; ei ole tarwilik, et raamatud õpilaste jaoks jääksid, iseäranis ülikoolis ja tehnikumis, sest sagedasti ei ole selleks mingisugust tarwidust; ilma selleta saaks samad eesmärgid kätte ja ühtlasi läheks see ka riigile odawam maksma. Sellepärast teen mina ettepaneku seda seadust II lõikest algades järgmiselt wastu wõtta: „§ 1-ses tähendatud õpilased saawad sunduslikult nõutawad õperaamatud, maakaartid ja joonistamisabinõud maksuta tarwitada õpeabinõude kogudest, mis seks otstarbeks riigi kulul õpeasutuste juurde asutatakse.

Õpeabinõude kogud jääwad wastawa kooli omanduseks.

Märkus: Lähemad määrused õpeabinõude muretsemise ja selleks määratawate summade kohta annab haridusministeerium.“

Juhataja J. Kukk: Selle ettepaneku kohta sõna ei soowita. Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Kana: Mina olen isiklikult selle paranduse poolt ja mul on teada, et selle kohta ka wastawalt kokku lepiti, kuid komisjon ei ole seda weel arutada saanud ja sellepärast ei saanud seda mitte wastu wõtta, sellepärast tuleks see hääletamise kaudu otsustada.

Juhataja J. Kukk: Panen siis kõige pealt rkl. Annusson'i poolt tehtud ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Sellega on rkl. Annusson'i parandus nähtawa enamusega wastu wõetud. Panen seaduse teksti parandatud kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) Sellega on seaduse teksti nähtawa enamusega wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

22. Maade wõõrandamise seadus Pärnu—Jõõpre kitsarööpalise raudtee ehitamiseks — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Laidoner** (loeb): Maade wõõrandamise seadus Pärnu—Jõõpre kitsarööpalise raudtee ehitamiseks.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) Sellega on seaduse pealkiri nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Laidoner (loeb): § 1. Pärnu—Jõõpre kitsarööpalise raudtee ehitamiseks wõõrandatakse Pärnu linnas ja maakonnas tarwisminew maa-ala kunni (26,55) kakskümmendkuus ja wiiskümmend wiis sajandikku tiinu ühes päraltolemistega teedeministri poolt kinnitataw projekti järele.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) Sellega on § 1 nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Laidoner (loeb): § 2. Wõõrandatud maade ja ehituste eest makstakse sennistele omanikkudele tasu kaubandus-tööstusministeeriumi 1922 a. eelarwes turbatööstuse sisseseadmise ja eksploatatsiooni kuludeks määratud summadest sellekohaste seaduste järele.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) Sellega on § 2 nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Laidoner** (loeb):
§ 3. Kaubandus-tööstusministeeriumile antakse õigus kohe peale selle seaduse maksmahakkamist wõorandatawate maa-alade ülewõtmisele asuda.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) Sellega on § 3 nähtawa enamusega wastu wõetud. Sellega on seadus II lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakõrra-punkti juurde.

23. Töö-hoolekan- Rahaasjanduse
deministeeriumi komisjoni aru-
1922 a. korraliste andja **J. Kana**
kulude eelarwe (loeb): Töö-hoolekan-
muutmise seadus deministeeriumi 1922
— II lugemisel. a. korraliste kulude
eelarwe muutmise
seadus.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) Sellega on pealkiri nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Kana** (loeb): Töö-hoolekandeministeeriumi 1922 a. korraliste kulude eelarwe peatükk III § 33 p. p. 10, 11 ja 21 nimetused muudetakse järgmiselt:

§ 33 p. 10. Alaealiste naisterahwaste ühiskodu sisseseadmine ja ülewõlpidamine.

§ 33 p. 11. Pimedate kooli ja töökoja ülewõlpidamine.

§ 33 p. 21. Abiandmine omawalitsus- ja erasutustele warjupaikade korraldamiseks.

Töö-hoolekandeminister **Chr. Kaarna**: See seadus peab kõrwaldama need wead, mis töö-hoolekandeministeeriumi eelarwesse olid jäänud. Peale selle, kui see eelnõu, mis wigu püüab parandada, oli Riigikogule esitatud, selgus, et ühes paragrahwis oli weel wälja jäänud sõna, mis rahaasjanduse komisjoni poolt tarwiilikuks tunnistati ja wastu wõeti. Et mitte tarwis ei oleks jälle eelnõuga esineda, soowitaksin käesolewasse eelnõusse wäikest parandust üles wõtta. Küsimus puutub nimelt samasesse üldis-abiandmisesse hoolekande alal. Nimelt, et sellest summast wõib wäljaminekuid teha mitte üksnes puhtabiandmiseks, waid ka abiandmise korraldamiseks, statistika kogu-

miseks jne. Minu poolt ette pandud parandus kõlaks järgmiselt: „Teises reas, peale arwu 11, juurde wõtta „19“; wiienda rea järele wõtta: „§ 33 p. 19. Üldine abiandmine ja korraldamine hoolekande alal.“

Juhataja **J. Kukk**: Selle paranduse kohta sõnasoowijaid ei ole. Lõp sõna on aruandjal.

Aruandja **J. Kana**: Ma wõin sellega ühineda, sest et need teised parandused on põhimõtteliselt täiesti ühelaadilised töö-hoolekandeministri poolt ette pandud parandustega.

Juhataja **J. Kukk**: Aruandja on ühinenud tehtud parandustega, sellepärast ei tule nad eriti hääletamisele. Panen käesolewa seaduse muudetud kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on töö-hoolekandeministeeriumi 1922 a. korraliste kulude eelarwe muutmise seadus II lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakõrra-punkti juurde.

24. Rahaministeeriumile krediidi Rahaasjanduse
määramise seadus komisjoni aru-
riigi trükikojahoone ja elumaja ehitamiseks — II lugemisel. andja **J. Laidoner** (loeb): Rahaministeeriumile krediidi määramise seadus riigi trükikojahoone ja elumaja ehitamiseks.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) Sellega on pealkiri nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Laidoner** (loeb): Määratakse rahaministeeriumile wiiskümmend miljoni marka (50.000.000 mk.) erakorralist krediiti riigi trükikojahoone ja ametnikkude elumaja ehitamiseks, milleks tarwitada 1922 a. riigi eelarwes erakorraliste kulude A osas maja ehitamiseks määratud krediit 14 miljoni marka ja 1923 a. eelarwes määrata 36 miljoni marka.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) Sellega on nähtawa enamusegarahaministeeriumile krediidi määramise seadus riigi trükikojahoone ja elumaja ehitamiseks II lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

25. Seadus Saksa sõjawõimude poolt seatud maksude muutmise kohta liikumata waranduste wõõrandamisel ja koormamisel — II lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Jürman** (loeb): Seadus Saksa sõjawõimude poolt seatud maksude muutmise kohta liikumata waranduste wõõrandamisel ja koormamisel.

Juhataja **J. Kuk**: (Hääletatakse.) Sellega on pealkiri nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Jürman** (loeb): Saksa sõjawõimude poolt 10. mail 1918 a. wäljaantud korraldus maksu wõtmise kohta kinniswara wõõrandamisel ja omandamisel wõi koormamisel hüpoteekidega ehk teiste kohustustega („Verordnungsblatt für Liv- und Estland“, nr. 21 — 1918, Verordnung nr. 245, § 4) ja täiendus nimetatud korraldusele (Seadus maksu suurendamise kohta obligatsioonide tegemisel — „Riigi Teataja“ nr. 137/138 — 1920 a.) tunnustatakse maksuwusetaks.

Juhataja **J. Kuk**: (Hääletatakse.) Sellega on seadus Saksa sõjawõimude poolt seatud maksude muutmise kohta liikumata waranduste wõõrandamisel ja koormamisel II lugemisel nähtawa enamusega wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

26. Petseri maakonnas ja Wiru maakonna Narooa-taguses osas töötawatele põllutööministeeriumi maamõõtjatele kõrgendatud elukalliduse lisapalga maksmise seadus — II lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Kana** (loeb): Petseri maakonnas ja Wiru maakonna Narooa-taguses osas töötawatele põllutööministeeriumi maamõõtjatele kõrgendatud elukalliduse lisapalga maksmise seadus.

Juhataja **J. Kuk**: (Hääletatakse.) Sellega on pealkiri nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Kana** (loeb): 1-st maist 1922 a. alates maksetakse Petseri maakonnas ja Wiru maakonna Narooa-taguses osas ja Narwa linnas töötawatele põllutööministeeriumi maamõõtjatele elukalliduse lisapalka 120% põhipalgast.

Juhataja **J. Kuk**: (Hääletatakse.) Sellega on Petseri maakonnas ja Wiru maakonna Narooa-taguses osas töötawatele põllutööministeeriumi maamõõtjatele kõrgendatud elukalliduse lisapalga maksmise seadus nähtawa enamusega II lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

27. Linnade hüpooteegipankade põhikirjade kinnitamise seadus — II lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Jürgenstein** (loeb): Linnade hüpooteegipankade põhikirjade kinnitamise seadus.

Juhataja **J. Kuk**: (Hääletatakse.) Sellega on pealkiri nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Jürgenstein** (loeb): Rahaministrile antakse õigus linnade hüpooteegipankade põhikirju kinnitada üldises korras järgmiste lahkuminekutega linna krediitühisuste põhikirjade eeskujudest (Krediidi sead. X jt. § 51), peale lahkuminekute pankade korraldusse ja walitsemisse puutuwates määrustes, mida rahaministril õigus on oma äranägemisel lubada.

§ 1. Linnade hüpooteegipankadel on õigus laene wälja anda linnades, alewites kui ka maal asuwate kinniswarade pantimisel, wälja arwatud kinniswarad, mis põllumajanduslikku ehk tööstuslikku iseloomu kannawad.

Juhataja **J. Kuk**: (Hääletatakse.) Sellega on § 1 nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Jürgenstein** (loeb): § 2. Laene wõiwad linnade hüpooteegipangad wälja anda panditawa kinniswara kahekolmandiku wäärtuseni.

Juhataja **J. Kuk**: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Jürgenstein** (loeb): § 3. Laenude väljaandmise ja kinniswara hindamise tingimised, pantkirjade suuruse, kustutamise wiisi ja protsentide kõrguse kui ka laenuwõtjate käest wõetawad kulud ja asjatoimetusmaksud määrab panga liikmete wolinikkude-kogu rahaministri kinnitusel.

Juhataja **J. Kuk**: (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Jürgenstein** (loeb): § 4. Linnade hüpoteegipankade pantkirju wõib riigi walitsuse asutustega tehtawate lepingute kui ka riiklikkude maksude kindlustuseks wastu wõtta rahaministri loaga ja tema poolt nende turuhinna põhjal määratawa hinna järele; ka tohib neisse waestelaste, hoolealuste, seltside ja omawalitsuse asutuste kapitaale mahutada.

Juhataja **J. Kuk**: (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Jürgenstein** (loeb): § 5. Kui linna hüpoteegipanga juhatus maksude sissenõudmise pärast, mis laenuwõtjal laenu kohustuse tagajärjel tekkinud, kohtu poole pöörab, siis annab kohus otseteel ts. kp. s. § 1867 põhjal käsu nõudmise täitmisele wõtmiseks, kusjuures wõlgnikul õigus jäetakse nõudmise korras panga nõudmiste wastu waielda.

Juhataja **J. Kuk**: (Hääletatakse.) Sellega on § 5 nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Jürgenstein** (loeb): § 6. Kui linna hüpoteegipanga wõlgade kustutamiseks müüdaw wara awalikul enampakkumisel ostjaid ei leia ja pank selle tagajärjel kinniswara omale jätab, siis ei wõeta pangalt kinnituslõiwu (krepstiposlin), kuid pank peab säärasel wiisil omandatud kinniswara hiljemalt ühe aasta jooksul, sellest päewast arwates, millal kohtuotsus kinniswara panga omanduseks tunnistamise kohta jõusse astub, wabal kokkuleppel edasi müüma wõi kohut paluma, seda kinniswara jälle awaliku enampakkumise teel ära müüa.

Juhataja **J. Kuk**: (Hääletatakse.) Sellega on § 6 nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Jürgenstein** (loeb): § 7. Linna hüpoteegipanga wõlgnikkudel

on õigus oma laenu kas terwelt wõi osa kaupa pantkirjades ära tasuda. Erakordsetel aegadel wõib panga liikmete wolinikkude kogu sarnast tagasimaksmist rahaministri loaga seisma panna. Panga liikmete wolinikkude kogul on õigus lubada, et kapitaali wõla tasuks pantkirjade asemel sularaha wastu wõetakse, missugusel korral laenuwõtja peab tasuma peale kapitaali ehk kapitaali osa ka selle protsendid kunni maksetawa raha arwel loositawate pantkirjade wäljalunastamise tähtajani.

Juhataja **J. Kuk**: (Hääletatakse.) Sellega on § 7 nähtawa enamusega wastu wõetud. Ühtlasi on see seadus II lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

28. Seadus alalise rahwuswahelise kohtu põhikirja kinnitamise kohta — II lugemisel. Wälisasjade komisjoni aruandja **J. Laidoner** (loeb): Seadus alalise rahwuswahelise kohtu põhikirja kinnitamise kohta.

Juhataja **J. Kuk**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Laidoner** (loeb): § 1. Rahwasteliidu kokkuleppe artikkel 14-da poolt ettenähtud alalise rahwuswahelise kohtu põhikiri tunnustatakse kinnitatuks (ratifitseerituks). Põhikiri ühes eestikeelse tõlkega awaldatakse alamajärgnewalt ühes käesolewa seadusega.

Juhataja **J. Kuk**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Laidoner** (loeb): § 2. See seadus astub jõusse tema wastu wõtmisega.

Juhataja **J. Kuk**: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud. Ühtlasi on see seadus II lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

29. Deklaratsioon Riigikogu poolt wastuwõetud seaduse juurde alalise rahvuswahelise kohtu põhimääruse kinnitamise asjus jurisdiktsioonisunduslikuks tunnustamise kohta — II lugemisel.

Wälisasjade komisjoni aruandja **J. Laidoner** (loeb): Deklaratsioon Riigikogu poolt wastuwõetud seaduse juurde alalise rahvuswahelise kohtu põhimääruse kinnitamise asjus jurisdiktsiooni sunduslikuks tunnustamise kohta.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Laidoner** (loeb): Eesti wabariik deklareerib, et ta tunnustab sunduslikuks õigusliselt ja ilma erilise lepinguta iga teise liikme wõi riigi suhtes, kes sama kohustuse wastu wõtab, see tähendab, wastastikuse tingimusel, alalise rahvuswahelise kohtu jurisdiktsiooni kohtu põhimääruse 36 artikli 2 paragrahwi põhjal wiieks aastaks, iga edaspidise waidluse asjus, mille lahendamiseks osalised teiste rahulikkude korraldusteede kohta kokku pole leppinud.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) Seega on deklaratsioon II lugemisel nähtawa enamusega wastu wõetud.

Päewakord on sellega läbi. Korra kohta on sõna Riigikogu abiesimehel Wirma'l.

30. Järgmise koosoleku määramine.

Abiesimees **K. Wirma**: Juhatusel nimel ettepaneku pidada järgmine koosolek täna peale lõunat kell 5 ja päewakorda wõtta

kõik need seadused, mis täna I ja II lugemisel wastu wõeti, nimelt need, mis I lugemisel wastu wõeti, wõtta II lugemisele ja mis II lugemisel wastu wõeti, wõtta III lugemisele. Wälja jääksid praeguse päewakorra punkt 6. — wabadussõjast osawõtnud kõrgematele sõjawäelastele autasu andmise seadus, — samadel põhjustel, mispärast ta praegusest päewakorrast wälja jäi. Siis jääks weel wälja riigiwapi ja -pitsati ja riigilipu seadus, mis redaktsiooni komisjoni läheb. Samuti perekonna-abiraha seadus. Siis weel maaseaduse muutmise seadus. Praegusest päewakorrast läheksid tänaõhtusesse päewakorda punktid 14—27-ni III lugemisel ja punktid 1—9-ni, wälja arwatud punkt 6, — II lugemisel. Kuna kodukorra järele nõutakse, et I ja II lugemise wahel waheaeg peab olema kolm päewa, siis tuleb Riigikogul kodukorra kohaselt eriti otsustada eelnimetatud esimesel lugemisel olnud seadusi õhtusse päewakorda wõtta.

Juhataja **J. Kukk**: Kõige pealt panen hääletamisele ettepaneku täna koosolekut pidada õhtul kell 5. Selle ettepaneku wastu ei olda. Siis loenta wastu wõetuks. Järgmisena tuleb hääletamisele päewakord. Esiteks panen hääletamisele ettepaneku, et tänases päewakorras I lugemisel wastuwõetud seadused tuleksid tänaõhtusel koosolekul II lugemisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on wastu wõetud. Nüüd panen hääletamisele ettepaneku, et täna sel koosolekul II lugemisel wastuwõetud seadused tuleksid III lugemisele tänaõhtusel koosolekul. (Hääletatakse.) Ettepanek on wastu wõetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 2.30 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **Joh. Kukk**.

Sekretäär **A. Tupits**.

